

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет обліку та податкового менеджменту

Кафедра бухгалтерського обліку та консалтингу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «Облік і аудит»

галузь знань 07 Управління та адміністрування

спеціальність 071 Облік і оподаткування

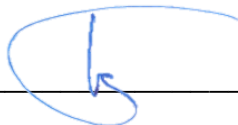
Форма навчання: заочна

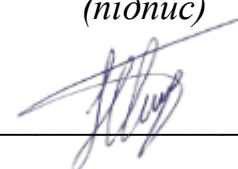
КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**на тему: «ОБЛІК І АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ НЕБАНКІВСЬКИХ
ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ»**

здобувача Тютюнника Данила Сергійовича

Науковий керівник: к.е.н., доцент Стащенко Ю.В.

(підпис)

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

В.о.завідувача кафедри: к.е.н, доцент Коршикова Р.С.

(підпис)

Київ-2023

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 89 сторінок. Основний текст кваліфікаційної роботи викладено на 78 сторінках друкованого тексту. Робота містить 27 таблиць, 1 рисунок, 26 додатків. Список використаних літературних джерел включає 50 найменувань.

«Облік і аналіз діяльності небанківських фінансових установ»

Об'єктом дослідження є процес обліку та аналізу небанківських фінансових установ.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних, організаційних та практичних засад обліку та аналізу небанківських фінансових установ.

Мета дослідження полягає в науковому обґрунтуванні теоретичних і організаційно-методичних засад системи обліку та аналізу небанківських фінансових установ.

Завдання кваліфікаційної магістерської роботи:

- вивчення сутності суб'єктів господарювання, які відносяться до небанківських фінансових установ та їх впливу на економіку України;
- дослідження нормативно-правового регулювання обліку та аналізу небанківських фінансових установ;
- розкриття системи обліку та аналізу небанківських фінансових установ;
- розкриття особливостей складання фінансової та специфічної звітності небанківських фінансових установ;
- дослідження можливих шляхів удосконалення обліку та аналізу в небанківських фінансових установах;
- проведення аналітичного дослідження діяльності небанківських фінансових установ;

- дослідження організації аналізу діяльності небанківських фінансових установ

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Практичні результати полягають в наданні пропозицій щодо внесення змін у законодавство, яке стосується діяльності небанківських фінансових установ та надання рекомендації з оновлення облікової політики ТОВ «ФК «Суперіум».

За результатами проведеного дослідження наведено пропозиції з поліпшення обліку та аналізу небанківських фінансових установ.

Рік виконання кваліфікаційної роботи: 2022-2023

Рік захисту роботи - 2023.

Ключові поняття роботи – небанківська фінансова установ, облік в небанківських фінансових установах, аналіз діяльності небанківських фінансових установ, регуляторна політика Національного банку України, Нацкомфінпослуг, факторинг, надання коштів у позику, у тому числі на умовах фінансового кредиту, страхування, кредитні спілки, приватні виконавці.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ.....	5
1.1 Визначення та суб'єкти господарювання, які відносяться до небанківських фінансових установ	5
1.2 Вплив небанківських фінансових установ на економіку України.....	13
1.3 Нормативно-правове регулювання обліку та аналізу діяльності небанківських фінансових установ	24
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЙНО - МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ	32
2.1 Побудова облікового процесу на підприємстві	32
2.2 Методика обліку діяльності небанківських фінансових установ	40
2.3 Особливості складання фінансової та специфічної звітності небанківських фінансових установ	52
2.4 Удосконалення обліку в небанківських фінансових установах.....	59
РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ	62
3.1 Аналітичне дослідження діяльності небанківських фінансових установ .	62
3.2 Організація аналізу діяльності небанківських фінансових установ	71
3.3 Шляхи удосконалення аналізу діяльності небанківських фінансових установ	75
ВИСНОВКИ.....	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	84
ДОДАТКИ	Error! Bookmark not defined.

ВСТУП

Актуальність теми. Облік та аналіз діяльності небанківських фінансових установ не користується попитом у дослідників через мінливість фінансових ринків та систематичні зміни у законодавстві, що регулює їх діяльність, тому важливо дослідити і довести необхідність наявності небанківських фінансових установ на ринку фінансових послуг та привернути до них увагу сучасних науковців висвітливши основні проблеми, які є даному сегменті економіки

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процес формування тенденцій розвитку діяльності небанківських фінансових установ на ринку фінансових послуг України вивчали, зокрема, наступні дослідники: Н. П. Дребот, Я. А. Танчак, М. М. Миколишин, Є.А. Поліщук, А.Ю. Семеног.

Мета дослідження полягає в удосконаленні обліку і аналізу діяльності небанківських фінансових установ.

Завдання кваліфікаційної магістерської роботи:

- розкрити визначення та суб'єкти господарювання, які відносяться до небанківських фінансових установ;
- висвітлити вплив небанківських фінансових установ на економіку України;
- проаналізувати нормативно-правове регулювання обліку та аналізу діяльності небанківських фінансових установ;
- розглянути побудову облікового процесу на підприємстві;
- розкрити методику обліку діяльності небанківських фінансових установ;
- висвітлити особливості складання фінансової та специфічної звітності небанківських фінансових установ;
- надати шляхи удосконалення обліку в небанківських фінансових установах;

- дійснити аналітичне дослідження діяльності небанківських фінансових установ;
- висвітлити організацію аналізу діяльності небанківських фінансових установ;
- розкрити шляхи удосконалення аналізу діяльності небанківських фінансових.

Об'єктом дослідження є процес обліку та аналізу небанківських фінансових установ.

Предметом дослідження є облік і аналіз діяльності небанківських фінансових установ.

Методи дослідження. Основні методи, що використовувались у процесі виконання кваліфікаційної магістерської роботи такі: узагальнення та порівняння - для визначення відповідності розрахованих показників до нормативних значень, які використовувались при аналізі діяльності небанківських фінансових установ; групування та аналіз - для систематизації статистичних даних; метод подвійного запису – для дослідження порядку відображення в обліку підприємства всіх суттєвих аспектах.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Практичні результати полягають в наданні пропозицій щодо внесення змін у законодавство, яке стосується діяльності небанківських фінансових установ та надання рекомендації з оновлення облікової політики ТОВ «ФК «Суперіум».

Інформаційна база дослідження. Складається з нормативно-правових актів різних рівнів, статей від вітчизняних і зарубіжних авторів, фінансової, податкової та статистичної звітності підприємства, відкриті дані по діяльності небанківських фінансових установ на сайті Національного банку України.

Кваліфікаційна магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 89 сторінок. Основний текст кваліфікаційної роботи викладено на 78 сторінках друкованого тексту. Робота містить 27 таблиць, 1 рисунок, 26 додатків. Список використаних літературних джерел включає 50 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

1.1 Визначення та суб'єкти господарювання, які відносяться до небанківських фінансових установ

Ефективна та динамічна діяльність небанківських фінансових установ в економіці будь-якої країни вважається однією із ознак її стабільного розвитку. Функціонування даних установ призводить до розвитку фінансового ринку, що, у свою чергу, сприяє формуванню інвестиційних та кредитних ресурсів у країні та стимулює розвиток економіки.

Згідно визначенню, наведеному у Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», - «фінансова установа – це юридична особа, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг, а також інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг, у випадках, прямо визначених законом, та внесена до відповідного реєстру в установленому законом порядку.

До фінансових установ належать банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії та інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг, а у випадках, прямо визначених законом, - інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг. Не є фінансовими установами (не мають статусу фінансової установи) незалежні фінансові посередники, що надають послуги з видачі фінансових гарантій в порядку та на умовах, визначених Митним кодексом України»[1]. Даний закон набув чинності 12.07.2001 року та зазнавав необхідних змін задля адаптації до мінливих бізнес-процесів, які були викликані кризовими явищами та нестабільною політичною ситуацією на території України. Остання

редакція закону датується першим серпня 2022 р., тобто навіть під час повномасштабного вторгнення на територію України Верховна Рада України вносить до нього зміни. Але постійно підлаштовувати старі постулати під нові вимоги неможливо, бо з кожним разом виникає все більше розходжень з іншими законодавчими актами, узгодження яких може зайняти не один рік, тому 14 грудня 2021 року було прийнято новий Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії», який замінить Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» з метою узгодження вимог та критеріїв, які стосуються надання фінансових послуг у різних законодавчих актах.

Такий розрив між датою прийняття закону та датою введення його в дію аргументується тим, що фінансовим компаніям необхідно дати час на адаптацію своєї діяльності до вимог нового законодавства.

Закон, який у майбутньому буде регулювати ринок фінансових послуг, наводить видозмінене визначення фінансових установ, а саме «фінансова установа - юридична особа, метою створення якої є здійснення діяльності з надання фінансових послуг, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг на підставі відповідної ліцензії, виданої Регулятором. Не є фінансовими установами надавачі супровідних послуг, які одночасно не надають також фінансові послуги, а також інші особи, які отримали ліцензію на здійснення діяльності з надання фінансових послуг без набуття статусу фінансової установи»[2]. Тобто на перший план виходить не факт надання фінансових послуг, а ліцензування даного виду діяльності для здійснення нагляду за компаніями та прямої загрози позбавлення ліцензії, псування ділової репутації директора, головного бухгалтера такої установи (з подальшим позбавленням права займати керівні посади у фінансових компаніях протягом 5 років) при порушенні вимог Регулятора.

Як було зазначено у нині чинному Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» до фінансових установ належать банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного

забезпечення, інвестиційні фонди і компанії та інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг, а у випадках, прямо визначених законом, - інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг [1]. Для здійснення подальшого аналізу суб'єктів пропонується чітко визначити, що саме Національний банк України визначає як фінансові послуги, здійснення яких підлягає ліцензуванню. Даний перелік наведено в Постанові правління Національного банку України №153 від 24.12.2021 р. «Про затвердження Положення про ліцензування та реєстрацію надавачів фінансових послуг та умови провадження ними діяльності з надання фінансових послуг» - «Національний банк відповідно до цього Положення видає ліцензії на провадження діяльності з надання таких фінансових послуг:

- 1) залучення фінансових активів із зобов'язанням щодо наступного їх повернення;
- 2) фінансовий лізинг;
- 3) надання коштів у позику, в тому числі і на умовах фінансового кредиту;
- 4) факторинг;
- 5) надання гарантій;
- 6) послуги у сфері страхування» [3].

Залучення фінансових активів із зобов'язанням щодо наступного їх повернення - фінансова послуга, яка передбачає залучення кредитною спілкою фінансових активів на підставі договору в письмовій формі з членом кредитної спілки (вкладником) із зобов'язанням кредитної спілки, яка залучає фінансові активи, щодо наступного повернення таких активів відповідно до умов договору та законодавства України.

Ліцензію на залучення фінансових активів із зобов'язанням щодо наступного їх повернення має право отримати виключно кредитна спілка.

Не є фінансовою послугою залучення фінансових активів із зобов'язанням щодо наступного їх повернення від:

1) учасників, акціонерів, власників істотної участі та афілійованих осіб фінансової установи - у будь-якій формі;

2) інших фінансових установ - у формі позики та/або кредиту за наявності у них права надавати фінансову послугу, передбачену в підпункті 3 пункту 65 глави 5 розділу II цього Положення про ліцензування та реєстрацію надавачів фінансових послуг та умови провадження ними діяльності з надання фінансових послуг[5];

3) міжнародних фінансових організацій - у будь-якій формі;

4) фізичних осіб (крім учасників фінансової установи), вимоги до яких встановлюються органом, який здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг, та юридичних осіб - у формі безпроцентної позики (поворотної фінансової допомоги);

5) будь-яких осіб - шляхом проведення операцій з фінансовими інструментами (крім ощадних сертифікатів банку) відповідно до Закону України “Про ринки капіталу та організовані товарні ринки” [17];

6) будь-яких осіб - шляхом випуску акцій під час збільшення (зменшення) розміру статутного (складеного) капіталу акціонерного товариства;

7) Національного банку - у випадках, передбачених законами України з питань регулювання ринків фінансових послуг.

Отримання з місцевих та державного бюджетів коштів юридичними особами публічного права не є фінансовою послугою залучення фінансових активів із зобов’язанням щодо наступного їх повернення.

Надавачам фінансових послуг заборонено залучати фінансові активи із зобов’язанням щодо наступного їх повернення від фізичних осіб, крім випадків, установлених законами України з питань регулювання окремих ринків фінансових послуг.

Фінансовий лізинг (оренда) передбачає придбання орендодавцем за замовленням орендаря основних фондів з подальшим їх переданням у користування орендарю на строк, що не перевищує строку повної амортизації таких основних фондів з обов'язковою подальшою передачею права власності на

такі основні фонди орендарю. Фінансовий лізинг (оренда) є різновидом фінансового кредиту. Витрати орендодавця на купівлю об'єктів фінансового лізингу (оренда) не включаються до складу витрат або до складу основних засобів такого орендодавця. Основні засоби, передані у фінансовий лізинг (оренда), включаються до складу основних засобів орендаря.

Надання коштів у позику, в тому числі і на умовах фінансового кредиту - грошові кошти надані юридичною особою позикодавцем юридичній або фізичній особі позикоотримувачу у готівковій, безготівковій формі під процент у розмірі та на умовах передбачених договором з дотриманням вимоги повернути кошти та сплатити проценти у визначений строк.

Факторинг - фінансова комісійна операція, при якій клієнт переуступає дебіторську заборгованість факторинговій компанії з метою:

1. миттєвого отримання більшої частини платежу;
2. гарантії повного погашення заборгованості;
3. зниження витрат по веденню рахунків.

Надання гарантії означає наявність у фінансової компанії права для захисту своїх інтересів, недопущення збитків від неповернення боргу через неплатоспроможність принципала.

Страхування - це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів.

Страхові компанії — юридичні особи, створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств з додатковою відповідальністю згідно з Законом України «Про господарські товариства» з урахуванням особливостей, передбачених Закону України «Про страхування», а також ті, що одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності [4].

Страховиками, які мають право здійснювати страхову діяльність на території України, є:

- фінансові установи, які створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств з додатковою відповідальністю згідно із Законом України "Про господарські товариства", з урахуванням того, що учасників кожної з таких фінансових установ повинно бути не менше трьох, та інших особливостей, передбачених цим Законом, а також одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності;
- зареєстровані Уповноваженим органом відповідно до цього Закону та законодавства України постійні представництва у формі філій іноземних страхових компаній, які також одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності.

Діяльність страхових компаній поділяється на 2 великі категорії: діяльність з обов'язкового страхування та добровільного страхування.

Видами добровільного страхування можуть бути:

- 1) страхування життя;
- 2) страхування від нещасних випадків;
- 3) медичне страхування (безперервне страхування здоров'я);
- 4) страхування наземного транспорту (крім залізничного);
- 5) страхування повітряного транспорту;
- 6) страхування водного транспорту (морського внутрішнього та інших видів водного транспорту);
- 7) страхування вантажів та багажу (вантажобагажу);
- 8) страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ;
- 9) страхування життя і здоров'я волонтерів на період надання ними волонтерської допомоги;
- 10) інші види добровільного страхування.

В Україні здійснюються такі види обов'язкового страхування:

- 1) медичне страхування;
- 2) страхування спортсменів вищих категорій;

3) страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (страхування цивільної відповідальності суб'єкта господарювання, що надає послуги із транспортування та/або зберігання транспортних засобів у разі тимчасового затримання транспортних засобів, за шкоду, яка може бути заподіяна транспортному засобу при здійсненні його транспортування та/або зберігання);

4) страхування засобів морського і внутрішнього водного транспорту;

5) страхування відповідальності власників собак (за переліком порід, визначених Кабінетом Міністрів України) щодо шкоди, яка може бути заподіяна третім особам;

6) страхування цивільної відповідальності громадян України, що мають у власності чи іншому законному володінні зброю, за шкоду, яка може бути заподіяна третій особі або її майну внаслідок володіння, зберігання чи використання цієї зброї;

7) інші види обов'язкового страхування.

Страхування життя - це вид особистого страхування, який передбачає обов'язок страховика здійснити страхову виплату згідно з договором страхування у разі смерті застрахованої особи, а також, якщо це передбачено договором страхування, у разі дожиття застрахованої особи до закінчення строку дії договору страхування та (або) досягнення застрахованою особою визначеного договором віку. Умови договору страхування життя можуть також передбачати обов'язок страховика здійснити страхову виплату у разі нещасного випадку, що стався із застрахованою особою, та (або) хвороби застрахованої особи. У разі, якщо при настанні страхового випадку передбачено регулярні послідовні довічні страхові виплати (страхування довічної пенсії), обов'язковим є передбачення у договорі страхування ризику смерті застрахованої особи протягом періоду між початком дії договору страхування та першою страховою виплатою з числа довічних страхових виплат. В інших випадках передбачення ризику смерті застрахованої особи є обов'язковим протягом всього строку дії договору страхування життя.

Відповідно до обраних видів діяльності, є вимоги до власного капіталу фінансових установ, в залежності від обраного виду\видів діяльності:

- 1) 3 мільйони гривень, якщо заявник має намір провадити один з видів діяльності з надання фінансових послуг;
- 2) 5 мільйонів гривень, якщо заявник має намір провадити діяльність з надання двох та більше видів фінансових послуг;
- 3) 10 мільйонів гривень, якщо заявник має намір надавати послуги з надання гарантії;
- 4) згідно Закону України “Про страхування”, якщо заявник має намір провадити діяльність у сфері страхування то мінімальний розмір статутного капіталу (гарантійного депозиту) страховика, який займається видами страхування іншими, ніж страхування життя, встановлюється у сумі, еквівалентній 1 млн євро, а страховика, який займається страхуванням життя, 10 млн євро за валютним обмінним курсом валюти України[4];
- 5) 500 тисяч гривень, якщо заявник у межах діяльності ломбарду має намір здійснювати лише діяльність із надання кредитів виключно під заставу майна, яке має бути передано на зберігання до ломбарду (крім нерухомого майна і транспортних засобів);
- 6) 1 мільйон гривень, якщо заявник у межах діяльності ломбарду має намір здійснювати лише діяльність із надання кредитів виключно під заставу майна, яке має бути передане на зберігання до ломбарду (крім нерухомого майна і транспортних засобів), та в ломбарду є відокремлені підрозділи;
- 7) 5 мільйонів гривень, якщо заявник із дотриманням обмежень щодо суміщення діяльності, у межах діяльності ломбарду має намір надавати інші фінансові послуги, крім надання кредитів виключно під заставу майна, яке має бути передано на зберігання до ломбарду (крім нерухомого майна і транспортних засобів);
- 8) 5 мільйонів гривень, якщо заявник має намір здійснювати діяльність з торгівлі валютними цінностями.

Отже, діяльність небанківських фінансових установ знаходиться під суворим контролем регулятора, яким є Національний банк України, має чітко визначений перелік фінансових послуг та вимог до компаній, які мають намір надавати ці послуги.

1.2 Вплив небанківських фінансових установ на економіку України

Основою ефективного функціонування економіки України виступає фінансова система. Головним завданням якої виступає забезпечення стабільного економічного зростання шляхом раціонального розподілу ресурсів економіки, капіталу та наявності конкурентної ринкової практики. Дослідження фінансового ринку та його послуг передбачає розкриття методологічних засад його функціонування. Сучасний фінансовий ринок представлений банківськими та небанківськими фінансовими установами, стимулює фінансові потоки та значно зменшує витрати при формуванні попиту і пропозиції на фінансові послуги. Небанківські фінансові установи виступають посередниками, які трансформують заощадження населення у інвестиції, що надходять в економіку країни. Враховуючи нинішнє положення, банківські установи не завжди спроможні задовольняти весь спектр фінансових послуг, яких потребують суб'єкти фінансового ринку. У цій ситуації актуальності набуває діяльність небанківських фінансових установ, особливістю розвитку яких є необхідність у поліпшенні кількісних та якісних показників на фінансовому ринку. Підвищення ефективності та перебудова системи функціонування небанківського посередництва стає найважливішим чинником, який здатний забезпечити розвиток вітчизняного фінансового ринку.

З цього можна зробити висновок, що небанківські фінансові установи мають за мету задовільнити попит суб'єктів фінансового ринку, виходячи з цього, найбільше на економіку України впливають страхові компанії, факторингові

компанії, компанії які надають кошти у позику, у тому числі й на умовах фінансового кредиту, ломбарди та кредитні спілки, так як їх послуги є найбільш затребуваними серед юридичних та фізичних осіб.

Розглянемо фінансові показники компаній, які мають ліцензію на надання коштів у позику, у тому числі й на умовах фінансового кредиту (табл. 1.1). На нашу думку, діяльність саме цих компаній найбільше впливає на економіку країни, так як фінансовий кредит та лізинг є вагомими фінансовими інструменти, як для старту бізнесу, так і для його якісної модернізації чи масштабування

Таблиця 1.1 - Основні показники діяльності фінансових компаній та юридичних осіб-лізингодавців, млн. грн.

Показник	IV квартал 2021	I квартал 2022	II квартал 2022	III квартал 2022
Кількість фінансових компаній, що мають діючі ліцензії на надання коштів у позику, у тому числі й на умовах фінансового кредиту, одиниць	733	743	739	662
Заборгованість за виданими кредитами, на кінець звітного періоду, у тому числі:	1 635,30	4 041,90	8 861,20	9 954,00
за видами клієнтів:				
юридичні особи	8 081,10	1 672,90	7 050,60	8 418,10
фізичні особи-підприємці	458,7	429,2	383,4	338,1
фізичні особи	3 095,40	1 939,80	1 427,10	1 197,80
Кількість укладених договорів із надання коштів у позику, у тому числі й на умовах фінансового кредиту, за звітний період, одиниць, у тому числі:	3 473 407	2 353 843	490 260	1 289 284
за видами клієнтів:				
юридичні особи	162 364	120 679	133 999	134 515
фізичні особи-підприємці	295	864	68	496
фізичні особи	3 310 748	2 232 300	356 193	1 154 273
Суми укладених договорів із надання коштів у позику, у тому числі й на умовах фінансового кредиту, за звітний період, у тому числі:	35 311,70	18 862,00	8 597,60	10 654,00
за видами клієнтів:				
юридичні особи	18 433,50	7 437,60	7 232,60	6 273,30
фізичні особи-підприємці	224,5	86,9	7,9	86,8
фізичні особи	16 653,70	11 337,50	1 357,20	4 293,90

Джерело: складено за даними [6]

За даними таблиці 1.1 видно, що найбільш репрезентативним періодом був 4 квартал 2021 року – це саме той період коли вже всі компанії адаптувались до пандемії, оптимізували свою роботу та розгорнули діяльність на повну потужність, потім 2 квартал 2022 року – період, коли більшість компаній не знає як далі вести діяльність, бо сталось повномасштабне вторгнення Росії на нашу територію, споживачі бояться брати кредити, бо не знають, чи зможуть їх повернути, а кредиторів бояться їх давати, бо шанс неповернення порівняно з попередніми періодами виріс у декілька разів. Важливо звернути увагу на те, що у нормальний час один повернений кредит перекриває 2 неповернених, це вважається золотим стандартом при розрахунку ставки по кредиту з урахуванням умов кожного окремого кредитного продукту, натомість у мікрофінансових організаціях, які видають до 5 тисяч гривень лише по паспорту, без додаткових документів, ставлять такий відсоток щоб перекривати від 10 до 20 неповернених кредитів за рахунок одного сумлінного платника. Все залежить від тих ризиків, які бере на себе компанія при видачі позики\кредиту.

В 3 кварталі 2022 року – всі компанії вже усвідомили що війна швидко не закінчиться і почали адаптуватись до умов які склалися у країні, бо найкраще що зараз можна зробити – це продовжувати свою діяльність і підтримувати нашу економіку.

Як можна побачити у таблиці 1.1, загальна кількість компаній, що мають діючі ліцензії на надання коштів у позику, у тому числі й на умовах фінансового кредиту зменшилась з 733 до 662, це зумовлено багатьма факторами, але найголовнішим з них є нагляд Національного банку України за небанківськими фінансовими установами. За статистикою наведеною на сайті Національного банку України звітність здають 90% компаній, які мають ліцензію на надання коштів у позику, у тому числі й на умовах фінансового кредиту, тобто у Національного банку України вже одразу є приблизно 100 кандидатів на позбавлення ліцензії. Всім же тим хто здав звітність за перший квартал 2022 року і показав суму власного капіталу (статутний капітал за мінусом отриманого

збитку, а враховуючи, що витрати за перші 2 місяці року були такими як і в минулі періоди, а ось дохід став приблизно на 30-50% менше за очікуваний) менше ніж той, який наведено в вимогах до фінансових компаній, а саме: якщо 1 вид діяльності, то не менше 3 мільйонів гривень, якщо 2 і більше, то 5 мільйонів гривень, вони отримували офіційний лист, в якому було наведено наступну вимогу, що або протягом 2 тижнів ви маєте надати підтвердження відновлення діяльності, або позбавляють ліцензії на провадження даного виду діяльності. Ці листи почали надходити у липні-серпні 2022 року, тому саме між 2 та 3 кварталом 2022 року стало на 77 фінансових компаній, які провадять саме цей вид діяльності, менше, а зважаючи, що на кінець 2 кварталу їх було всього 739, то ліцензії позбавили аж 11% учасників даного сегменту ринку [6].

Запропоновано провести додатковий аналіз даних наведених у звітах Національного банку України та розглянути середню суму кредитів, якими користувались юридичні особи, фізичні особи-підприємці та фізичні особи (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 - Середні суми наданих кредитів протягом 4 кварталу 2021 року-3 кварталу 2022 року

Показник	IV квартал 2021	I квартал 2022	II квартал 2022	III квартал 2022
Середня сума кредиту за звітний період, у тому числі	879 579,08	167 288,82	173 961,79	225 356,44
за видами клієнтів:				
юридичні особи	113 531,94	61 631,27	53 975,03	46 636,43
фізичні особи-підприємці	761 016,95	100 578,70	116 176,47	175 000,00
фізичні особи	5 030,19	5 078,84	3 810,29	3 720,00

Джерело: власна розробка автора

З таблиці 1.2 видно, що сума кредитів, які надаються юридичним особам зменшилась на 59%, з 113 531,94 грн у 4 кварталі 2021 року до 46 636,43 грн на кінець 3 кварталу 2022 року. Для фізичних осіб-підприємців аж на 77%, з 761 016,95 грн до 175 000,00 грн за аналогічний період, а враховуючи, що малий та середній бізнес, основну частину якого складають фізичні особи-підприємці, складає 70% всього бюджету країни, то таке зменшення даного показника може

вже у найближчий час вплинути на наш рівень життя. Для фізичних осіб цей показник склав 26%, що не так критично, але це стосується лише суми. Кількість клієнтів зменшилась на 60%, з більш ніж 3 мільйонів осіб до трохи більше мільйона, що призведе до зменшення доходу таких компаній, а отже і до меншої кількості оборотних коштів, за рахунок яких видавались кредити двом іншим групам.

Наступна категорія - кредитні спілки (табл. 1.3). Загалом мета в них така сама як і у попереднього надавача фінансових послуг, але з декількома вагомими відмінностями.

Таблиця 1.3 - Основні показники діяльності кредитних спілок

Назва показника	I квартал 2022	I півріччя 2022	9 місяців 2022
1	2	3	4
Кількість зареєстрованих кредитних спілок, на кінець періоду, одиниць	205	187	179
Кількість членів КС, на кінець періоду, тис. осіб	305,3	317,4	308
Активи, на кінець періоду	1 686,20	1 680,10	1 523,70
Капітал, на кінець періоду	658,5	685,4	636,7
Кредити надані членам КС, на кінець періоду	1 482,80	1 463,20	1 344,50
Обсяг кредитів, наданих членам КС, за період	262,7	481,5	738,3
Кількість кредитів, наданих членам КС, на кінець періоду, одиниць	66 466	63 434	57 878

Джерело: складено за даними [6]

За даними таблиці 1.3 видно, що кількість кредитів зменшилась, суми кредитів збільшились, але, як і всюди, ризик неповернення також зріс, ніхто не хоче віддавати свою вклади в такий час бо боїться що вони згорять, тому і забирають їх собі. Активи і капітал зменшуються і кількість кредитних спілок на ринку стає менше.

Кредитна спілка - це неприбуткова організація, заснована фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки і у кредитних спілок є законодавчо визначені принципи діяльності:

1. добровільності вступу та свободи виходу з кредитної спілки;

2. рівноправності членів кредитної спілки;
3. самоврядування;
4. гласності.

В даній ситуації для аналізу візьмемо дані діяльності тільки за 2022 рік, бо перевагою кредитних спілок є неприбутковість, тобто вони не ставлять за мету дохід, головна мета – це допомогти учасникам, тобто у ситуації коли населення та бізнес не бере кредити через страх неповернення, і чим довше вони не зможуть повертати тим більше буде їх заборгованість, то перед кредитною спілкою сума заборгованості залишається сталою, скільки взяв – стільки і повернув.

Ломбард - це фінансова установа, яка на підставі ліцензії на діяльність ломбарду має право надавати фізичним особам фінансові послуги з надання коштів та банківських металів у кредит у вигляді ломбардних кредитів [1].

Залежно від спеціалізації, у ломбардах приймають дорогоцінний метал, побутові речі (мала та велика побутова техніка), електроніку (смартфони, комп'ютери, планшети, ноутбуки), велосипеди тощо. Можна закласти рухоме майно (легковий, вантажний автомобіль, спецтехніка) і нерухомість. Деякі ломбарди спеціалізуються на рухомому майні, в такому разі ця установа називається - автоломбард.

За кілька хвилин працівник ломбарду оцінить техніку чи коштовність, складе контракт-розписку та виплатить гроші. Після експертизи речей клієнту називають суму, яку може виплатити ломбард і, якщо вона задовольняє клієнта, укладають договір.

У документі зазначається річ, яка заставляється, її оціночна вартість, термін застави, сума, яку позичальник має заплатити через обумовлений час. Залежно від виду застави у контракт-розписку вносять додаткові пункти.

Ломбард нараховує певні відсотки на надану у кредит суму. Залежно від політики ломбарду, до відсоткової ставки може входити сума користування позикою, зберігання, страхування. Позичальник, здаючи у ломбард свою річ, має змогу викупити її через деякий час (табл.1.4).

Таблиця 1.4 - Основні показники діяльності ломбардів, млн. грн.

Показники	I квартал 2022	I півріччя 2022	9 місяців 2022
1	2	3	4
Кількість зареєстрованих ломбардів, на кінець періоду, одиниць, із них:	197	195	191
кількість ломбардів, що мають чинні ліцензії,	194	192	190
на кінець періоду, одиниць			
кількість ломбардів, що надали звітність, одиниць	153	168	151
Активи, на кінець періоду	3 897,40	4 212,10	4 254,50
Власний капітал, на кінець періоду	1 328,80	1 375,30	1 313,10
Сума наданих фінансових кредитів під заставу, за період	2 446,60	4 529,90	7 407,50
Вартість майна, прийнятого в заставу, за період	2 805,30	5 187,40	8 366,10
Сума погашених фінансових кредитів, за період, із них:	2 325,00	4 548,40	7 420,00
погашено за рахунок майна, наданого в заставу	219,8	700,2	1 165,60
Сума нарахованих процентів за користування фінансовими кредитами, за період	570,1	1 018,10	1 580,80
Загальна сума отриманих доходів, за період	660,9	1 195,90	1 838,90
Загальна сума витрат, за період	715,7	1 377,60	2 011,30
Кількість наданих фінансових кредитів під заставу, за період, тис. одиниць	1 289,30	2 439,60	3 936,80
Кількість договорів, погашених за рахунок майна, наданого в заставу, за період, тис. одиниць	245,2	575,1	871,7
Середньозважена річна процентна ставка за кредитами, відсотки	336,4	329,9	327,6

Джерело: складено за даними [6]

Як можна побачити з даних на сайті НБУ, кількість ломбардів залишилась на довоєнному рівні, а активи та власний капітал не зазнали суттєвих змін. При цьому сума наданих кредитів збільшилась в 2,5 рази, з 2 446,60 млн грн у 1 кварталі 2022 року до 7 407,50 млн грн за 9 місяців 2022 року, при цьому ломбарди стали більш лояльними до населення, це проявляється у зменшенні середньозваженої відсоткової ставки по кредиту на 3%, з 336,4% у 1 кварталі 2022 року до 327,6%, за 9 місяців 2022 року також середня вартість об'єкта застави у порівнянні з сумою наданого кредиту зменшилась з 13% до 11% за аналогічний період, небагато, але у масштабах країни вагоме зменшення доходів.

Отже цей сегмент зазнав найменших змін через війну, але ломбарди і у мирний час мали «дурну славу», так як їх кредити є заставними, а отже вони у будь-якому випадку не втратять кошти, які видали споживачу, вони беруть майже все цінне. Ломбард не дізнається, звідки у клієнта об'єкт застави, таким чином

доволі часто в ломбардах знаходять крадені речі. Саме тому, однією з рекомендацій, є зробити більш суворими вимоги до отримання ліцензії на здійснення діяльності ломбарду, жорсткий контроль та список обмежень на об'єкти застави, які можна приймати без підтвердження права власності на них.

Не повністю, але діяльність страхових компаній пов'язана з діяльністю ломбардів, бо однією з супутніх послуг ломбарду є страхування об'єкту застави (табл. 1.5).

Таблиця 1.5 - Основні показники діяльності страхових компаній, млн. грн.

Показники	I квартал 2022	I півріччя 2022	9 місяців 2022
1	2	3	4
Кількість зареєстрованих страхових компаній, на кінець періоду, одиниць, із них:	145	142	139
компанії зі страхування життя	13	13	13
Кількість укладених договорів страхування, за період, тис. одиниць	20 102,10	39 705,40	60 380,30
Активи за балансом	64 573,30	65 904,40	70 869,00

Джерело: складено за даними [6]

Аналізуючи вищенаведені дані можна дійти висновку, що суворі вимоги ліцензування страхових компаній і статутний капітал на менше 10 млн євро, дає очікуваний результат у вигляді сталої кількості компаній на ринку, за 2022 рік лише 5 компаній втратили ліцензії, 3 з них через неподання звітності [6]. Загалом видно пряму кореляцію між зростанням кількості угод ломбардів та страхових компаній через наведену вище причину і так як це все великі та відомі компанії, які займаються страхуванням морського, наземного та літаючого транспорту, життя та іншими видами страхування, а більшість з цих видів страхування має щорічно оновлюватись, то клієнти в них будуть завжди.

Останній у переліку учасник фінансових ринків – факторингові компанії.

Факторингові компанії є найбільш цікавими, бо у кожного банку, або фінансової установи, яка має ліцензію на надання коштів у позику, в тому числі і на умовах фінансового кредиту стає гостре питання - кредитів видали багато, частина з них працює, але є впевненість що по певних кредитах не буде погашень, оборотних коштів у компанії немає, а ця «мертва» заборгованість відображається

в звітності, як актив і збільшує валюту балансу. Факторинг – це інструмент за допомогою якого є можливість повернути частину коштів, які були видані у вигляді кредита або позики, і використовувати їх у своїй діяльності.

Факторингова компанія викупає заборгованість з дисконтом і потім сама опрацьовує проблемну заборгованість, знаходить контакт з боржником (найчастіше за допомогою колекторських компаній, діяльність яких в Україні з липня 2021 року суворо регулюється НБУ) і закриває цю заборгованість. Як правило, великі банки чи небанківські фінансові установи, що мають ліцензію на надання кредитів\позик, влаштовують відкритий тендер на портфель заборгованості, яка має приблизно однаковий термін прострочення дати платежу по всім боржникам. Далі всі учасники пропонують за який відсоток від загальної суми заборгованості (тіло кредиту, комісія за видачу, відсотки по кредиту та пеня), вони готові його викупити, перемагає той у кого цей відсоток найбільший. Важливо звернути увагу, що коли заборгованість передається факторинговій компанії, будь яке збільшення її розміру є незаконним, вони не мають законних підстав продовжувати нарахування відсотків чи пені, тобто сума фіксується на певному розмірі і боржнику легше її повернути аніж банку у якого вона збільшується щомісяця (табл.1.6).

Таблиця 1.6 - Основні показники діяльності факторингових компаній, млн. грн.

Показник	IV квартал 2021	I квартал 2022	II квартал 2022	III квартал 2022
1	2	3	4	5
Кількість фінансових компаній, що мають діючі ліцензії на надання послуг із факторингу, на кінець звітного періоду, одиниць	674	685	679	602
Кількість договорів факторингу, укладених за звітний період, одиниць	62 916	3 206	1 863	4 545
Вартість договорів факторингу, укладених за звітний період	26 826,60	8 952,90	9 077,60	10 041,00
Заборгованість за операціями факторингу, на кінець звітного періоду, у тому числі:	162 128,10	165 236,20	172 408,20	149 494,30

Продовження табл. 1.6

1	2	3	4	5
за видами клієнтів:				
юридичні особи	140 466,50	142 201,60	146 174,80	118 699,90
фізичні особи-підприємці	51,7	52,6	58,6	77,6
фізичні особи	21 609,80	22 982,00	26 174,90	30 716,80

Джерело: складено за даними [6]

За даними таблиці 1.6 видно, що 4 квартал 2021 року, період у якому компанії повністю адаптувались до ситуації в світі, 2 квартал 2022 року, період у якому не зрозуміло як продовжувати діяльність і 3 квартал 2022 року, той у якому вже прийнято основні рішення по адаптації до ситуації в країні.

Перше – це різке зменшення кількості компаній у період з 2 по 3 квартал 2022 року. Причиною цього є, як і у компаній, які провадять послуги з надання коштів у позику, в тому числі і на умовах фінансового кредиту, вимога Національного банку України надати підтвердження спроможності продовжувати діяльність. У випадку ненадання відповіді на такі запити відбувається відкликання ліцензії. А друге – це зростання кількості та вартості операцій. Вартість розраховано шляхом ділення вартості договорів факторингу на їх кількість (табл. 1.7).

Таблиця 1.7 - Розрахункова вартість одного договору факторингу за період з 4 кварталу 2021 року по 3 квартал 2022 року, млн. грн.

Показник	IV квартал 2021	I квартал 2022	II квартал 2022	III квартал 2022
Вартість одного договору	426 387,56	2 792 545,23	4 872 571,12	2 209 240,92

Джерело: власна розробка автора

Пов'язане таке зростання зі зменшення платоспроможності населення, впала платоспроможність позичальників і через це кількість заборгованостей, які не буде погашено в термін сильно зросла, через це у банка або небанківських фінансових установах не вистачає обігових коштів і вони намагаються повернути хоча б частину коштів по таким кейсам якомога швидше, щоб відновити діяльність, оскільки у банків також можуть забрати ліцензію, якщо вони не відзвітують про відновлення своєї діяльності.

Порівняно зі стабільним 4 кварталом 2021 року середня вартість одного договору факторингу зросла у 5,2 разів - 426 387,56 грн., у 4 кварталі 2021 роки проти 2 209 240,92 грн. у 3 кварталі 2022 року при цьому кількість договорів зменшилась на 93% - 62 916 шт. проти 4 545 шт. договорів за аналогічні періоди.

Також важливо звернути увагу на зменшення загальної заборгованості за операціями факторингу. В Україні діє Українське бюро кредитних історій - це орган, якому мають звітувати всі організації, які видають кредити\позики і з цих даних формується кредитна історія по кожній людині, не погашена заборгованість її псує. Банки чи небанківські фінансові установи відмовляються у наданні нового кредиту чи дають зовсім невеликі суми. Тому всі, у кого є можливість, намагаються погасити заборгованість, щоб очистити кредитну історію і мати можливість взяти новий кредит у разі необхідності. Більш того, так як факторингова компанія придбала заборгованість з дисконтом, вона може дати можливість і боржнику закрити її з дисконтом, не зазнаючи при цьому збитків.

Загалом, небанківські фінансові установи є важливим сегментом економіки України, який не лише бере участь у формуванні державного бюджету, як компанії які сплачують податки та формують нові робочі місця, а й як ті що дають змогу фізичним та юридичним особам розпочати нову справу та підтримують їх у скрутних ситуаціях, навіть якщо банки їм відмовили. В даному підрозділі було розглянуто результати діяльності лише за останні 12 місяців, бо ринок фінансових послуг є дуже активним і вагомі зміни в законодавстві, стосовно діяльності фінансових компаній, вносяться майже щомісячно. Останньою найбільшою зміною була зміна регулятора з Нацкомфінпослуг на Національний банк України в липні 2020 року, але нові законодавчі акти були узгоджені між собою та введені в дію, у своїй більшості, лише у липні 2021 року, щоб дати змогу фінансовим компаніям привести свій облік у відповідність до нових стандартів, тому 4 квартал 2021 року є початковою датою відліку нового часу на ринку фінансових послуг.

1.3 Нормативно-правове регулювання обліку та аналізу діяльності небанківських фінансових установ

Нормативно-правове регулювання обліку та аналізу діяльності небанківських фінансових установ представлено рядом документів різних рівнів:

1) Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», який визначає правові принципи регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності [7];

2) Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НП(С)БО), які є нормативно-правовими актами, затвердженими Міністерством фінансів України, що визначають принципи та методи ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, які не суперечать міжнародним стандартам;

3) Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [8];

4) накази та листи Міністерства фінансів України, що роз'яснюють порядок застосування стандартів бухгалтерського обліку;

5) професійні вимоги до головних бухгалтерів фінансових установ [3];

6) нормативні документи, видані органом нагляду за ринком фінансових послуг – Національним банком України (постанови, інструкції, положення, методичні рекомендації тощо);

7) інші нормативні акти.

Відповідальність за організацію бухгалтерського обліку та забезпечення фіксування фактів здійснення всіх господарських операцій у первинних документах, збереження оброблених документів, реєстрів та звітності протягом встановленого терміну, але не менше трьох років несе власник або уповноважений орган, який здійснює керівництво фінансовою установою відповідно до законодавства та установчих документів.

Національний банк України у межах своєї компетенції визначає професійні вимоги до керівників, головних бухгалтерів (осіб, відповідальних за ведення бухгалтерського обліку, зокрема на підставі договорів) фінансових установ та може вимагати звільнення з посад осіб, що не відповідають встановленим вимогам для зайняття таких посад, або розірвання відповідних договорів.

До головних бухгалтерів фінансових установ висуваються відповідні вимоги, передбачені Професійними вимогами до керівників та головних бухгалтерів фінансових установ [3]. Професійні вимоги поширюються на керівників та головних бухгалтерів таких фінансових установ:

- страховики;
- недержавні пенсійні фонди;
- кредитні спілки;
- кредитно-гарантійні установи;
- ломбарди;
- інші фінансові установи (крім банків, установ, що є професійними

учасниками фондового ринку, інститутів спільного інвестування щодо їх діяльності на фондовому ринку, фінансових установ, які мають статус міжурядових міжнародних організацій, Державного казначейства України та державних цільових фондів).

Фінансова установа самостійно:

- вибирає форму організації бухгалтерського обліку;
- визначає облікову політику;
- вибирає форму бухгалтерського обліку як певну систему реєстрів

обліку, порядку й способу реєстрації та узагальнення інформації в них з додержанням єдиних засад, встановлених Законом «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», а також з урахуванням особливостей своєї діяльності та технології обробки облікових даних [7];

- розробляє систему й форми внутрішньогосподарського обліку, звітності та контролю господарських операцій, визначає права працівників на підписання бухгалтерських документів;

- затверджує правила документообігу та технологію обробки облікової інформації, додаткову систему рахунків та реєстрів аналітичного обліку;
- може виділяти кошти на окремий баланс філії, представництва, відділення та інших відокремлених підрозділів, які зобов'язані вести бухгалтерський облік, з подальшим включенням їх показників до фінансової звітності підприємства;
- визначає доцільність застосування міжнародних стандартів (крім випадків, коли обов'язковість застосування міжнародних стандартів визначена законодавством).

Під час побудови бухгалтерського обліку в небанківських фінансових установах слід враховувати специфіку їх діяльності та вимоги чинного законодавства як з боку регулювання ринку фінансових послуг, так і з боку регулювання ведення бухгалтерського обліку суб'єктами підприємницької діяльності.

Таким чином, на побудову бухгалтерського обліку небанківських фінансових установ впливають особливості їх діяльності. Вони не належать до банків, хоча працюють у сфері ринків фінансових послуг. Вони не є виробничими або торговельними підприємствами, але ведення бухгалтерського обліку відбувається відповідно до НП(С)БО та Інструкції з використання Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, власного капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій [8].

Отже, з урахуванням особливостей діяльності небанківських фінансових установ, де основним видом діяльності є надання фінансових послуг, доцільно під час формування облікової політики такої установи приділити значну увагу питанням визнання доходів, витрат, формуванню фінансових результатів, а також відображенню цієї інформації у звітності установи, оскільки небанківські фінансові установи зобов'язані оприлюднювати свою фінансову звітність задля інформаційного забезпечення вимог інвесторів, клієнтів та інших користувачів.

Також серед нормативно-правового регулювання виділяють Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів,

одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», він же закон про фінансовий моніторинг. Дія цього Закону поширюється на громадян України, іноземців та осіб без громадянства, фізичних осіб - підприємців, юридичних осіб, їх філії, представництва та інші відокремлені підрозділи, що забезпечують проведення фінансових операцій на території України та за її межами відповідно до міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, органи місцевого самоврядування, правоохоронні та розвідувальні органи, інші державні органи України [9].

Всі компанії, які мають контактувати з фізичними особами мають відповідати вимогам Закону України «Про захист прав споживачів» та Закону України «Про захист персональних даних».

Додатково зазначимо, що у відповідності до статті 7 Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» надавач фінансових послуг зобов'язаний розкривати клієнтам визначену законодавством України актуальну та достовірну інформацію про діяльність надавача фінансових послуг, що розміщується у місці надання послуг клієнтам та/або на власному веб-сайті (веб-сторінці), включаючи його мобільну версію, та у мобільному застосунку (за наявності). Така інформація повинна, зокрема, включати [1]:

- 1) інформацію про надавача фінансових послуг:
 - a. найменування, місцезнаходження, контактний номер телефону, адреса електронної пошти надавача фінансових послуг та адреса, за якою приймаються скарги клієнтів;
 - b. відомості про відокремлені підрозділи, місця надання фінансових послуг;
 - c. відомості про склад органів управління;
 - d. відомості про фінансові показники діяльності, структуру власності, іншу інформацію про надавача фінансових послуг, що підлягає оприлюдненню відповідно до закону;
 - e. відомості про державну реєстрацію надавача фінансових послуг;

f. інформація про наявність у надавача фінансових послуг права на надання відповідної фінансової послуги та про його включення до Реєстру, що містить відомості про такого надавача фінансових послуг;

g. відомості про порушення провадження у справі про банкрутство, відкриття ліквідаційної процедури, застосування процедури санації до надавача фінансових послуг;

h. рішення про ліквідацію/припинення надавача фінансових послуг;

i. контактна інформація Регулятора, який здійснює державне регулювання щодо діяльності надавача фінансових послуг;

2) перелік послуг та продуктів, що надаються надавачем фінансових послуг, порядок та умови їх надання;

3) вартість, ціну/тарифи, розмір плати (проценти, винагороду) щодо продуктів залежно від виду фінансової послуги (для продуктів, які пропонуються клієнтам, що не є споживачами, така інформація може бути індивідуальною);

4) інформацію про механізми захисту прав споживачів (про можливість та порядок позасудового розгляду скарг споживачів, а також про наявність гарантійних фондів чи компенсаційних схем, що застосовуються відповідно до законодавства України щодо окремих видів фінансових послуг та/або продуктів);

5) найменування (для фізичної особи або фізичної особи - підприємця - прізвище, ім'я, по батькові (за наявності) посередників (за наявності).

Надавачі фінансових послуг забезпечують доступність інформації, розміщеної на власних веб-сайтах (веб-сторінках) відповідно до цієї частини, не менше ніж за останні три роки.

Підприємство, що стало базою дослідження є ТОВ «ФК «Суперіум», яке повністю відповідає усім вимогам наведеним у законодавчих актах наведених вище, а для виконання ст.7 Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії», а також постанови правління Національного банку України № 100 «Про затвердження Положення про інформаційне забезпечення фінансовими установами споживачів щодо надання послуг споживчого кредитування», для

цього вся інформація на веб-сторінці розбита на структурні блоки та містить посилання на відскановані внутрішні документи, а саме:

Таблиця 1.8 - Інформація, яка має бути у вільному доступі на сайті небанківської фінансової установи

Розділ	Інформація
1	2
Юридична інформація про надавача послуг	- схематичне зображення володіння; - специфічні звіти для учасників ринку фінансових послуг в яких відображено інформацію про: - Дані ключових учасників, дані про керівників; - Дані фізичних осіб остаточно учасників; - Публічні дані, які підлягають розкриттю.
Звітність підприємства	Звітність підприємства з аудиторським звітом за всі роки здійснення діяльності з надання фінансових послуг
Взаємодія і захист споживачів	- Внутрішні положення: - Порядок взаємодії зі споживачами фінансових послуг; - Про обробку та захист персональних даних споживачів фінансових послуг; - Про розгляд звернень споживачів; - Порядок про інформування споживачів. - Інформація про механізми позасудового захисту прав споживачів фінансових послуг; - Шаблон повідомлення споживача про представництво його інтересів уповноваженим представником; - Інформація, що надається Клієнту/Споживачу перед укладанням договору про фінансову послугу; - Щодо порядку внесення змін та доповнень до договору, а також, неможливості збільшення фіксованої процентної ставки за договором без письмової згоди споживача фінансової послуги; - Про порядок сплати податків і зборів за рахунок фізичної особи в результаті отримання фінансової послуги; - Щодо наявності у клієнта права розірвати чи припинити договір, права дострокового виконання договору, а також наслідки таких дій.
Діяльність з кредитування	- Положення про надання фінансової послуги з надання коштів у позику в тому числі на умовах фінансового кредит; - Інформація, яка надається споживачу перед укладанням договору про надання споживчого кредит; - Примірний договір позики у всіх редакціях; - Права споживача на відмову від договору про споживчий кредит та дострокове повернення кредиту; - Правила надання коштів у позику; - Правила фінансового моніторингу; - Кредитні продукти; - Кредитні посередники; - Ліцензія на здійснення діяльності з кредитування.
Діяльність з надання послуг факторингу	- Примірний договір факторингу у всіх редакціях; - Положення про надання фінансової послуги з факторингу; - Правила надання послуг з факторингу

Джерело: складено за даними [2]

Отже, небанківські фінансові установи відіграють суттєву роль на ринку фінансових послуг і займають вагомий сектор економіку котрий, на думку автора, має суттєвий вплив на економічний стан країни вцілому. Перелік фінансових

послуг, що надаються небанківськими фінансовими установами є досить різноманітним. Державне регулювання діяльності таких фінансових установ здійснюється безпосередньо Національним банком України, а порядок організації та ведення бухгалтерського обліку регулюється нормативними документами, що видані Міністерством фінансів України та Національним банком України.

Висновки до розділу 1

За результатами дослідження теоретико-правових основ обліку та аналізу діяльності небанківських фінансових установ, можна зробити наступні висновки:

1. Небанківська фінансова установа – це юридична особа, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг, а також інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг, у випадках, прямо визначених законом, та внесена до відповідного реєстру в установленому законом порядку.

До небанківських фінансових установ належать кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії та інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг, а у випадках, прямо визначених законом, - інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг. Не є фінансовими установами (не мають статусу фінансової установи) незалежні фінансові посередники, що надають послуги з видачі фінансових гарантій в порядку та на умовах, визначених Митним кодексом України.

2. Вплив небанківських фінансових установ на економіку України неможливо переоцінити, так як основою ефективного функціонування економіки України виступає фінансова система. Станом на кінець 2022 року фінансовий ринок представлений 2 учасниками - банки та небанківські фінансові установи і якщо про діяльність банків у той чи іншій мірі знають всі, то більшість людей,

коли користуються послугами небанківських фінансових установ, навіть не знають що взаємодіють саме з ними. Мета діяльності небанківських фінансових установ задовільнити попит суб'єктів фінансового ринку, який банки не мають змоги охопити. На економіку України найбільше впливають страхові компанії, факторингові компанії, компанії які надають кошти у позику, у тому числі й на умовах фінансового кредиту, ломбарди та кредитні спілки, так як їх послуги є найбільш затребуваними серед юридичних та фізичних осіб.

3. Як і діяльність інших суб'єктів економіки - діяльність небанківських фінансових установ підпорядковується Конституції, Кодексам, Законам, положенням, та іншим законодавчим актам.

Правові принципи регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності визначаються Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, накази та листи Міністерства фінансів України, що роз'яснюють порядок застосування стандартів бухгалтерського обліку.

Наведені вище нормативні акти, у своїй більшості, стосуються всіх суб'єктів господарювання, а спеціальними, ті що були створені законотворцями задля регулювання діяльності саме фінансових установ, є порядки та положення випущені Національним банком України (основним з них вважається Постанова Правління Національного банку України від 24.12.2021 № 153 «Про затвердження Положення про ліцензування та реєстрацію надавачів фінансових послуг та умови провадження ними діяльності з надання фінансових послуг», яке замінило собою більшість положень Нацкомфінпослуг), які визначають професійні вимоги до керівників, головних бухгалтерів, тощо.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО - МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

2.1 Побудова облікового процесу на підприємстві

Відповідно до законодавчих вимог ч. 2 ст. 121 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», у тому числі консолідовану звітність на підставі МСФЗ повинні складати такі підприємства:

1) підприємства, що становлять суспільний інтерес - підприємства - емітенти цінних паперів, цінні папери яких допущені до біржових торгів, банки, страховики, недержавні пенсійні фонди, інші фінансові установи (крім інших фінансових установ та недержавних пенсійних фондів, що належать до мікропідприємств та малих підприємств) та підприємства, які належать до великих підприємств (наразі до великих платників застосовуються критерії - балансова вартість активів - понад 20 мільйонів євро, чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) - понад 40 мільйонів євро; середня кількість працівників - понад 250 осіб).

2) публічні акціонерні товариства;

3) підприємства, які здійснюють діяльність з видобутку корисних копалин загальнодержавного значення - підприємства, які здійснюють діяльність з геологічного вивчення, у тому числі дослідно-промислової розробки, родовищ корисних копалин загальнодержавного значення та/або видобування корисних копалин загальнодержавного значення, та/або виконання робіт (здійснення діяльності), передбачених угодою про розподіл продукції щодо корисних копалин загальнодержавного значення, та/або транспортування трубопроводами (у тому числі з метою транзиту) вуглеводнів та хімічних продуктів. Перелік корисних копалин наведено у листі Міністерства фінансів України та Державної служби статистики України від 14.03.2018 р. N 35230-06-5/6959, N 04.3-07/22-18 «Щодо

підприємств, які здійснюють діяльність з видобутку корисних копалин загальнодержавного значення».

4) підприємства, які провадять господарську діяльність за видами, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України – відповідно до пункту 2 Порядку подання фінансової звітності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 р. N 419 до них відносяться підприємства, які провадять господарську діяльність за наступними видами:

- надання фінансових послуг, крім страхування та пенсійного забезпечення (розділ 64 КВЕД ДК 009:2010);

- недержавне пенсійне забезпечення (група 65.3 КВЕД ДК 009:2010);

- допоміжна діяльність у сферах фінансових послуг і страхування (розділ 66 КВЕД ДК 009:2010), за винятком допоміжної діяльності у сфері страхування та пенсійного забезпечення (група 66.2 КВЕД ДК 009:2010).

У міжнародних стандартах фінансової звітності принципи обліку розглянуто в документі під назвою “Концептуальна основа підготовки і подання фінансової звітності” (Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements). Цей документ не є стандартом, але відіграє велику роль у процесі розроблення міжнародних стандартів і гармонізації підходів до складання фінансової звітності.

В умовах становлення ринкових відносин принципи організації бухгалтерського обліку набувають нового значення. Адже саме вони є основою формування обліку та забезпечення його подальшої провідної ролі в діяльності підприємства. Використання Міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні потребує, перш за все, повного узгодження облікових принципів. Міжнародні стандарти обліку ґрунтуються на двох основних припущеннях:

- 1) нарахування (accrual basis) – вплив операцій та інших подій визнається, коли вони відбуваються (а не коли отримані або сплачені грошові кошти чи їх еквіваленти), і вони відображаються в облікових реєстрах та у фінансових звітах того періоду, до якого вони належать;

2) безперервність (going concern) – підприємство, як правило, розглядається як безперервно чинне, тобто таке, що продовжуватиме свою діяльність в осяжному майбутньому (підприємство не має ані наміру, ані потреби ліквідуватися або суттєво скоротити масштаби своєї діяльності).

Певним категоріям підприємств необхідно вести облік за Міжнародними стандартами фінансової звітності. Також таку альтернативу можна обирати добровільно для суб'єктів господарювання, що не підпадають під такі критерії. Для таких підприємств перехід на Міжнародні стандарти надає цілий ряд перспективних можливостей:

- потенційний вихід на рівень міжнародної діяльності залежно від потужності;
- доступ до пропозицій іноземних банків (в тому числі кредитування);
- спрощення процесу отримання кредитів на національному рівні через забезпечення прозорості фінансової звітності таких підприємств.

Через вищенаведені причини та передумови, передбачені законодавством, підприємства повинні мати стандартизований процес переходу від ведення бухгалтерського обліку за національними стандартами до міжнародних. Найпершим кроком на шляху до трансформації діючої системи фінансових стандартів в МЗФЗ необхідно визначити дати першого застосування МСФЗ, яка є відправною точкою для проведення трансформаційних процедур [14]. Також необхідно установити користувачів фінансової звітності, складеної за МСФЗ, та формати подання звітності. Існує кілька загальних настанов, які регулюють трансформацію фінансової звітності і визначають складність переходу:

1. опис облікової політики згідно МСФЗ;
2. визначення причин різниці між НП(С)БО та МСФЗ;
3. адаптація бухгалтерських програм до нових стандартів.

Відповідно до МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових політиках та помилки» облікові політики - це конкретні принципи, основи, домовленості, правила та практика, застосовані суб'єктом господарювання при складанні та

поданні фінансової звітності [15]. Попри те, що міжнародні стандарти жорстко не регламентують опис облікової політики, але все ж необхідно врахувати наступне:

1. стандарти і тлумачення, що регулюють подібні або пов'язані операції;
2. визначення, критерії визнання та концепції оцінки активів, зобов'язань, доходу і витрат, викладені в Концептуальній основі;
3. постанови інших органів стандартизації обліку, які керуються схожими концептуальними принципами, прийняті галузеві норми (методики) та іншу професійну літературу в частині, що не суперечить.

Далі необхідно визначити різницю між чинною практикою звітності та політикою звітності за МСФЗ і з'ясувати причини цієї різниці. Причинами розбіжностей між чинною практикою звітності та політикою звітності за МСФЗ може бути неправильне застосування вимог НП(С)БО або розбіжність у вимогах МСФЗ та НП(С)БО. У першому випадку потрібно визначити податкові ефекти такої різниці і переглянути інтерпретаційні принципи щодо вимог НП(С)БО. В другому випадку маємо справу з необхідними розбіжностями, і трансформування системи стандартів буде відбуватися за загальними правилами.

Наступним щаблем переходу є адаптація бухгалтерських програм для ведення звітності відповідно до положень Міжнародних стандартів. В даному випадку мається на увазі зміна або узгодження програм для роботи з фінансовими звітами до нових вимог. Фактично це один із головних пунктів підготовки, адже він буде визначати перші трансформаційні кроки. Вибір правильної конфігурації, по-перше, допоможе бухгалтеру уникнути помилок новачків (якщо до цього він не мав досвіду комплексної зміни стандартизації) і систематизує сам процес переходу; по-друге - дозволить керівництву підприємства контролювати процес змін; по-третє, вибір правильного програмного продукту є гарантією того, що зміни в МСФЗ будуть автоматично коректно враховані.

При складанні фінансової звітності за МСФЗ підприємства проходять процес її трансформації. В свою чергу трансформація класифікується за видами:

1. на рівні фінансової звітності;

2. на рівні первинних документів і реєстрів обліку зі складанням фінансової звітності;

3. трансформація на рівні фінансової звітності і/або первинних документів з перерахунком з функціональної валюти у валюту фінансової звітності, якщо остання є іноземною;

4. трансформація на рівні фінансової звітності і/або первинних документів з урахуванням впливу гіперінфляції;

5. трансформація на рівні фінансової звітності і/або первинних документів з перерахунком з функціональної валюти у валюту фінансової звітності, якщо остання є іноземною, і з урахуванням впливу гіперінфляції.

Процес трансформації фінансової звітності за своєю суттю є багатоетапним і складається з підготовчого, перехідного та першого звітного періодів. Порядок здійснення перехідного та першого звітного періоду мають чітко регламентований опис, який визначений МСФЗ 1 «Перше застосування МСФЗ». В свою чергу проходження підготовчого етапу немає законодавчого підґрунтя, тому думки вчених відрізняються з приводу його організації. Найоптимальнішими діями вважаються:

1. проведення суцільної інвентаризації всіх активів, зобов'язань та капіталу, які обліковуються підприємством, що включає перевірку щодо відповідності визнання, оцінки, подання та розкриття вимогам МСФЗ;

2. розробка методичної бази полягає у формуванні попередньої облікової політики за МСФЗ, що означає можливість її апробації у діяльності та потенційних коригувань за необхідності;

3. аналіз звітності, складеної за національними стандартами. Така дія сприяє спрощенню процесу подання першої звітності за МСФЗ через виключення можливих помилок в ній. Такі випадки визначені у МСФЗ 1 «Перше застосування МСФЗ» і потребують окремого відображення нарівні зі змінами облікових політик, що може негативно впливати на подальше сприйняття компанії.

Підприємство, що стало базою дослідження є Товариство з обмеженою відповідальністю «Фінансова компанія «Суперіум». На виконання вимог МСФЗ 1

«Перше застосування міжнародних стандартів фінансової звітності» Компанія прийняла датою переходу 27 березня 2018 року. Перша фінансова звітність Компанії була складена станом на 31 грудня 2018 року. Облікова політика також була оптимізована та приведена у відповідність до положень міжнародних стандартів (Додаток Б).

З метою формування показників фінансової звітності Компанія встановила кордон суттєвості в розмірі 1000 грн. Також окремим кількісним критерієм був визначений рівень суттєвості для статей фінансової звітності у розмірі 500 грн, що не виокремлюється на рівні вітчизняного законодавства в окремій категорії.

Терміни проведення інвентаризації для складання фінансової звітності за МСФЗ визначені залежно від групи активів ТОВ «ФК «Суперіум»:

1. інвентаризацію готівки, грошових коштів, цінних паперів, грошових документів (сплачених санаторно-туристичних путівок, поштових марок, тощо) і бланків документів суворої звітності, термін проведення – до 10 січня року;
2. інвентаризацію необоротних активів, запасів, дебіторської та кредиторської заборгованості, термін проведення – до 15 січня року;
3. інвентаризацію витрат і доходів майбутніх періодів, зобов'язань та резервів, термін проведення – до 16 січня року;
4. інвентаризацію фінансових інвестицій, коштів цільового фінансування, розрахунків з бюджетом та відрахувань на загальнообов'язкове державне страхування, термін проведення – 18 січня року.

В обліковій політиці ТОВ «ФК «Суперіум» більш деталізовано описані конкретні активи, що відносяться до фінансових інструментів. При оцінці придбаних чи отриманих фінансових інструментів наказом по Компанії визначається мета їх придбання (до погашення чи для подальшого продажу). В залежності від цього визначається категорія, до якої будуть віднесені фінансові інструменти та метод оцінки фінансових інструментів на кінець кожного звітного періоду. Тому фінансові інструменти поділяються на наступні категорії:

1. непохідні фінансові інструменти (довгострокова дебіторська та кредиторська заборгованість, поточні фінансові інвестиції), їх відображення відбувається за амортизованою собівартістю з використанням ефективної ставки відсотка;

2. короткострокова дебіторська та кредиторська заборгованість без застосування дисконтування;

3. фінансові активи, наявні для продажу, відображаються у складі нерозподіленого прибутку при виникненні різниць, спричинених змінами у справедливій вартості фінансових інструментів;

4. непохідні фінансові зобов'язання:

- основні засоби відображаються за моделлю собівартості. Тут зазначений розподіл основних засобів на 7 груп (земельні ділянки, будинки та споруди, машини та обладнання (крім обчислювальної техніки), обчислювальна техніка, транспортні засоби, інструменти, прилади, меблі та інвентар; інші основні засоби (виробничі)), процес нарахування амортизації та її ставки та хід проведення переоцінки;

- нематеріальні активи. Визнання, оцінка та облік нематеріальних активів здійснюється у відповідності з МСБО 38 «Нематеріальні активи»;

- знецінення активів компенсується сформованим резервом очікуваних кредитних збитків для відшкодування можливих втрат за фінансовими активами із простроченими зобов'язаннями.

5. нефінансові активи. Їх вартість аналізується систематично станом на звітну дату для контролю їх потенційного знецінення та при наявності таких ознак розраховується сума очікуваного відшкодування величина відповідного активу;

- грошові кошти та їх еквіваленти включають грошових коштів та їх еквівалентів готівкові грошові кошти, залишки на рахунках у банках, а також високоліквідні фінансові вкладення з термінами погашення до трьох місяців;

- дебіторська заборгованість та аванси. Поточна дебіторська заборгованість обліковується за очікуваною вартістю реалізації. Дебіторська заборгованість відображається у звітності з урахуванням резерву. Резерв під знецінення дебіторської заборгованості створюється в разі оцінки ймовірності погашення оцінюваної заборгованості як низької. Резерв розраховується і переглядається регулярно, зміна величини резерву відображається у звіті про сукупні прибутки та збитки;

- резерви. В ТОВ «ФК «Суперіум» створюються наступні види резервів та забезпечень станом на кінець звітного року: резерв (забезпечення) на проведення аудиторської перевірки, що визначається в розмірі суми укладеного договору з аудиторською фірмою за поточний чи попередній рік, резерв (забезпечення) на подачу фінансової звітності, що визначається в розмірі витрат на складання та публікацію річної фінансової звітності, резерв (забезпечення) на судові позики, що визначається в сумі сплаченого державного мита та сторонніх юридичних послуг по судовим процесам за попередній рік.

Інформація про витрати, активи і зобов'язання з податку на прибуток формується в бухгалтерському обліку згідно МСБО 12 «Податки на прибуток».

До облікової політики у вигляді додатків прикріплені положення про облік оренди та про проведення оцінки фінансового стану позичальників (боржників) /контрагентів (покупців) та формування/списання резерву для відшкодування можливих втрат по заборгованостях за кредитними договорами, право вимоги яких було набуто на підставі відступлення прав вимоги (факторингу) та по заборгованостях за договорами купівлі-продажу нерухомого майна, право власності на яке було набуто шляхом звернення стягнення на предмет іпотеки.

Отже, побудова облікового процесу на підприємстві ґрунтується на максимально детальному опису всіх облікових процесів в обліковій політиці, чітке слідування їй у процесі здійснення діяльності, а також у своєчасному оновленні обліковою політики у відповідності до вимог МСФЗ та НП(С)БО.

2.2 Методика обліку діяльності небанківських фінансових установ

Підприємством, що досліджується, виступає зареєстрована небанківська установа, яке має 2 ліцензії: ліцензія на надання послуг з факторингу, та на надання позики в тому числі на умовах фінансового кредиту. Під час складання фінансової звітності на підприємстві, згідно даних наведених в положенні про організацію бухгалтерського обліку і облікову політику, виконуються вимоги Закону України від 16.07.1999 року №996-XIV «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» зі змінами та доповненнями та Міжнародних стандартів фінансової звітності, а також дотримання Товариства з обмеженою відповідальністю «Фінансова компанія «Суперіум» (надалі - Компанія) єдиної методики відображення господарських операцій та забезпечення своєчасного надання достовірної інформації користувачам фінансової звітності. Облік активів, зобов'язань і господарських операцій обліковується за Міжнародними стандартами фінансової звітності в ТОВ «ФК «Суперіум» та ведеться в гривні.

Нарахування та облік податків і зборів, які сплачує Компанія, використовуються і на більшості підприємств України, але є облік операцій специфічних для небанківських фінансових установ (табл.2.1).

Таблиця 2.1 - Відображення в обліку нарахування та виплати заробітної плати працівникам ТОВ «ФК «Суперіум»

№ з/п	Підтверджувальний документ	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
			Дт	Кт	
1	2	3	4	5	6
1	Розрахункова відомість (Додаток Ф)	Нараховано заробітну плату працівникам бухгалтерії	92	661	20 121,00
2	Розрахункова відомість (Додаток Ф)	Утримано з заробітної плати суму ПДФО	661	6411	3 621,78
3	Розрахункова відомість (Додаток Ф)	Утримано з заробітної плати суму військовий збір	661	642	301,82

Продовження табл. 2.1

1	2	3	4	5	6
4	Розрахункова відомість (Додаток Ф)	Нараховано ЄСВ на суму заробітної плати адмінперсоналу	92	651	4 426,62
5	Платіжне доручення (Додаток Х)	Виплачено заробітну плату на картки працівників	661	311	16 197,40
6	Платіжне доручення (Додаток Ц)	Сплачено ПДФО на рахунок бюджету	6411	311	3 621,78
7	Платіжне доручення (Додаток Ш)	Сплачено військовий збір на рахунок бюджету	642	311	301,82
8	Платіжне доручення (Додаток Щ)	Сплачено ЄСВ на рахунок бюджету	651	311	4 426,62

Джерело: власна розробка автора

Облік заробітної плати у Компанії здійснюється відповідно до всіх вимог чинного законодавства. В обліку використовуються рахунки рекомендовані Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Весь персонал ТОВ «ФК «Суперіум» належить до адміністративного, тому під час здійснення діяльності рахунок бухгалтерського обліку 91 «Загальновиробничі витрати» та 93 «Витрати на збут» не використовується.

Як і у будь-якого іншого суб'єкта підприємницької діяльності, метою створення якого є отримання прибутку, у ТОВ «ФК «Суперіум» може виникати позитивний чи негативний фінансовий результат.

Таблиця 2.2 - Відображення в обліку податку на прибуток на ТОВ «ФК «Суперіум»

№ з/п	Підтверджувальний документ	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
			Дт	Кт	
1	2	3	4	5	6
1	Бухгалтерська довідка (Додаток Ю)	Визначення фінансового результату	79	9 клас рахунків	11 778 643,99
2	Бухгалтерська довідка (Додаток Ю)	Визначення фінансового результату	7 клас рахунків	79	11 741 800,52
3	Бухгалтерська довідка (Додаток Ю)	Визнання доходів	441	79	30 211,47
4	Бухгалтерська довідка (Додаток Ю)	Визначення суми податку на прибуток	79	981	6 632,00

Продовження табл. 2.2

1	2	3	4	5	6
5	Бухгалтерська довідка (Додаток Ю)	Нарахування податку на прибуток, який має бути сплачений до бюджету	981	6413	6 632,00
6	Платіжне доручення (Додаток В)	Сплата податку на прибуток з поточного рахунку	6413	311	6 632,00

Джерело: власна розробка автора

Визначення фінансового результату здійснюється з використанням 7 класу рахунків (дохід) та 9 класу рахунків (витрати), 8 клас рахунків у обліку ТОВ «ФК «Суперіум» не використовується. В табл. 2.2 наведено дані за 2021 рік які, з урахуванням округлення до тисяч гривень, відповідають сумам відображеним у звітності Компанії за 2021 рік (Додаток Г).

При визначенні фінансового результату застосовують такі субрахунки 7 класу плану рахунків ТОВ «ФК «Суперіум»:

- 1) 702 – Дохід від кредитування (на цьому субрахунку обліковуються дохід від наданих кредитів, дохід формується щомісячно);
- 2) 703 – Фінансування договору факторингу;
- 3) 712 – Дохід від кредитування (на даному субрахунку обліковується дохід у вигляді комісії при видачі кредиту);
- 4) 719 – Дохід отриманий від платежів згідно заборгованостей отриманих згідно договорів факторингу;
- 5) 732 – Дохід від депозиту;
- 6) 742 – Резерви МСФЗ під дебіторську заборгованість отриману, згідно договорів факторингу та надання позик.

І наступні субрахунки 9 класу:

- 1) 92 – Адміністративні витрати;
- 2) 944 – Первинні резерви за МСФЗ при наданні позики;
- 3) 951 – Нараховані проценти за позикою;
- 4) 952 – Фінансові втрати за облігаціями;
- 5) 977 – Резерв відпусток.

Відображення в обліку розрахунків з постачальниками показано в таб.2.3.

Таблиця 2.3 - Відображення в обліку розрахунків з постачальниками на ТОВ «ФК «Суперіум»

№ з\п	Підтверджувальний документ	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
			Дт	Кт	
1	2	3	4	5	6
1	Рахунок на оплату (Додаток Д)	Оплата за послуги стягнення заборгованості (Аутсорсинг)	631	311	114 406,85
2	Акт наданих послуг (Додаток Ж)	Отримано послуги від постачальника	92	631	114 406,85

Джерело: власна розробка автора

ТОВ «ФК «Суперіум» не є платником ПДВ та не є надавачем послуг, тому у Компанії наявні тільки розрахунки з постачальниками, в табл. 2.3, наведено розрахунки за послуги стягнення заборгованості з ТОВ «Служба ВС». Дане Товариство надає послуги зі стягнення заборгованості, які, так само як і послуги факторингу, здійснюються виключно на підставі ліцензії, яку видає Національний банк України. Співпраця з колекторськими компаніями є необхідністю для факторингових компаній, так як не у всіх них є великі call-центри з обладнаними місцями для праці і спеціалізованим програмним забезпеченням. У липні 2021 року Національний банк України ввів у дію Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту споживачів при врегулюванні простроченої заборгованості»[10], яким встановив ряд вимог, яким має відповідати колекторська компанія для надання послуг із врегулювання простроченої заборгованості. Зокрема, зобов'язано всі колекторські компанії мати власний веб-ресурс на якому буде публікуватись вся актуальна інформація про колекторську компанію (ТОВ «Служба ВС» має такий сайт за наступною адресою <https://svs-collect.com.ua/>), на ньому має бути наведена наступна інформація:

- 1) Актуальні номери телефонів для зв'язку;
- 2) Електронна адреса для відправки листів та звернень;
- 3) Інформація про компанію (обов'язково має бути наведено рішення, згідно якого компанію включено до реєстру колекторських компаній, та робочий час компанії);

4) Список компаній від імені яких компанія врегульовує заборгованість (також дану інформацію можна дізнатись на сторінці Національного банку України на сторінці «Пошук відомостей про укладені договори для врегулювання простроченої заборгованості»), дані на цей сайт, через спеціальну форму, має подавати саме кредитор, або новий кредитор (у випадку, якщо заборгованість відступлена згідно договору факторингу) у 14-денний строк після укладання договору);

5) Також окремо мають бути опубліковані наступний перелік внутрішніх положень та документів:

a. Положення щодо взаємодії із Споживачем іншими особами при врегулюванні простроченої заборгованості (вимоги щодо етичної поведінки) (Додаток И);

b. Порядок обробки персональних даних та права суб'єктів персональних даних (Додаток К);

c. Порядок подання та розгляду звернень колекторською компанією, уключаючи про недотримання вимог щодо етичної поведінки (Додаток Л);

d. Структура власності (висвітлюється скан-копія документа за формою, яку вимагає подати Національний банк України для реєстрації Колекторською компанією) (Додаток М);

e. Відомості про остаточних учасників (висвітлюється скан-копія документа за формою, яку вимагає подати Національний банк України для реєстрації Колекторською компанією) (Додаток Н);

f. Повідомлення споживача про представництво його інтересів уповноваженим представником (у випадку якщо боржник сам не може, або передоручив це представнику) (Додаток П).

Також важливо додати, що колекторські компанії, у строк до листопада 2022 року, зобов'язали вказати у Положенні щодо взаємодії із Споживачем іншими особами при врегулюванні простроченої заборгованості (вимоги щодо етичної поведінки) визначитись та вказати «альфа-ім'я» компанії (Додаток Л). Альфа-ім'я – це назва компанії, якою вона представляється боржникам при

контакти з ними. Взаємодія з боржниками без використання альфа-імені є порушенням вимог щодо етичної поведінки. Публікація всіх цих положень та документів на сайті суворо контролюється Національним банком України, та у разі відсутності хоч одного з документів перелічених вище, або помилок всередині них Національний банк України надсилає вимогу про надання пояснень, через що виникла така ситуація, і якщо відповідь не надходить, або не відповідає законодавчим вимогам, в компанії забирають ліцензію на здійснення діяльності.

Коли Національний банк України замінив Нацкомфінпослуг, як наглядача за фінансовими ринками, вимог до його учасників стало набагато більше, але у масштабах країни, такий суворий контроль за колекторськими компаніями (репутація яких, як і ломбардів, не найкраща) дозволив боржникам знаходити контакт з кредитором без додаткових погроз та незручностей у повсякденному житті[35, с. 261].

Перелік вимог до колекторських компаній став більше, а отже і вибирати компанію для співпраці треба більш ретельно, бо співпраця з компанією, яку позбавили ліцензії, може бути зайвою підставою для повної перевірки діяльності банку, або небанківської фінансової установи, перевіряючи відповідність всім вимогам. Саме тому великі банки та небанківські установи, для врегулювання заборгованості, яка їм належить, відкритий тендер, в якому можуть взяти участь всі бажаючі компанії, які підпадають під вимоги висунуті в тендері.

Саме у ТОВ «ФК «Суперіум» немає розрахунків з покупцями, бо він працює виключно з беззаставними кредитами, але наведемо бухгалтерські проведення при реалізації заборгованості, продажі іпотечного майна та при реалізації майна разом з заборгованістю, згідно ст. 38 Закону України «Про іпотеку»

Облік при реалізації заборгованості – Дт 361 – Кт 703 (Доходи отримані при первинній переуступці права вимоги), якою ми визнаємо дохід від операції, – Дт 903 – Кт 3771 (рахунок на якому обліковується дебіторська заборгованість, отримана шляхом укладання договору факторингу), при цьому дохід визнається

на всю суму угоди, а заборгованість з субрахунку 3771 списується у повному обсязі на 903 «Собівартість реалізації» і визнається у складі витрат на реалізацію при складанні фінансової звітності. Підтверджуючим документом у даному випадку буде договір відступлення прав вимоги.

При обліку продажу іпотечного майна першою подією буде взяття об'єкта нерухомості на баланс підприємства, це можна зробити декількома шляхами, або коли ця нерухомість не реалізується з офіційних торгів (така неузгодженість в законодавстві, компанія виставляє на торги за ринковою ціною об'єкт нерухомості на який вона має право власності згідно іпотечного договору, але якщо торги були невдалі і об'єкт не придбали, то згідно довідки про торги підприємство зобов'язане взяти об'єкт нерухомості на баланс і сплачувати податок на нерухоме майно або земельний податок (залежно від типу об'єкта) у даному випадку підтверджуючим документом буде свідоцтво з торгів; другий метод це попередити боржника про стягнення предмета іпотеки за 2 місяці і через суд взяти об'єкт на баланс. В даному випадку взяття на баланс виконується згідно витягу з реєстру прав на нерухоме майно. Друга операція – це вже звичайна реалізація майна, яке утримується для продажу Дт 361 – Кт 712 Дохід від продажу необоротних активів і списання собівартості об'єкта нерухомості у склад витрат Дт 902 – Кт 286[49, с. 158].

Облік при реалізації продажу майна, згідно статті 38 Закону України «Про іпотеку», якщо рішення суду або договір про задоволення вимог іпотекодержателя (відповідне застереження в іпотечному договорі) передбачає право іпотекодержателя на продаж предмета іпотеки будь-якій особі-покупцеві, іпотекодержатель зобов'язаний за 30 днів до укладення договору купівлі-продажу письмово повідомити іпотекодавця та всіх осіб, які мають зареєстровані у встановленому законом порядку права чи вимоги на предмет іпотеки, про свій намір укласти цей договір. У разі невиконання цієї умови іпотекодержатель несе відповідальність перед такими особами за відшкодування завданих збитків.

Протягом тридцятиденного строку з дня отримання такого повідомлення особа, яка має зареєстровані права чи вимоги на предмет іпотеки, вправі письмово

повідомити іпотекодержателя про свій намір купити предмет іпотеки. З дня отримання іпотекодержателем цього повідомлення вказана особа набуває переважне право на придбання предмета іпотеки у іпотекодержателя. Якщо таких повідомлень надійшло декілька, право на придбання предмета іпотеки у іпотекодержателя належить особі, яка має вищий пріоритет своїх зареєстрованих прав чи вимог.

Якщо особа, яка висловила намір придбати предмет іпотеки, ухиляється або з інших причин не вчиняє дій до укладення договору купівлі-продажу предмета іпотеки з іпотекодержателем протягом 5 днів після закінчення вказаного вище тридцятиденного строку, вона втрачає право на придбання предмета іпотеки. Це право переходить до інших осіб, які висловили намір придбати предмет іпотеки, відповідно до пріоритету їх прав і вимог.

Якщо особи, які мають зареєстровані права чи вимоги на предмет іпотеки, не висловили наміру його придбати, іпотекодержатель вправі продати предмет іпотеки будь-якій іншій особі на власний розсуд[11].

При цьому мають місце наступні бухгалтерські проведення Дт 361 – Кт 702 Дохід від продажу необоротних активів, і 943 – 3771 визнання собівартості реалізованих виробничих запасів у складі інших витрат операційної діяльності.

Під час дії воєнного стану на території України, дія статті 38 Закону України «Про іпотеку» призупинена.

Однією з рекомендацій є закриття неузгодженості законодавства з питань взяття на баланс об'єкту іпотеки з торгів та модернізація ст. 38 Закону України «Про іпотеку» бо до введення воєнного стану на території України дана стаття використовувалась для примусового виселення з квартир та домів, боржників, які не йшли на контакт з факторинговою компанією.

Розрахунки за заробітною платою, податок на прибуток та розрахунки з постачальникам зустрічаються на 90% всіх суб'єктів економіки України, тому, автором даної кваліфікаційної магістерської роботи, запропоновано розглянути специфічні операції, які можуть здійснювати лише підприємства які отримали

ліцензію на надання послуг факторингу, а саме по оприбуткуванню заборгованості утриманої внаслідок укладення договору факторингу (табл.2.4).

Таблиця 2.4 - Відображення в обліку оприбуткування заборгованості утриманої внаслідок укладення договору факторингу на ТОВ «ФК «Суперіум»

№ з/п	Підтверджувальний документ	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
			Дт	Кт	
1	2	3	4	5	6
1	Договір факторингу (Додаток Р)	Отримано дебіторську заборгованість згідно договору факторингу (сума це не реальна сума боргу, а та за якою була відступлена заборгованість)	3771	6851	100 000,00
2	Договір факторингу, акт взаємозаліку (Додаток Р)	Фінансування договору факторингу	6851	361	100,00
3	Договір факторингу, акт взаємозаліку (Додаток Р)	Визнання доходу від фінансування договору факторингу	361	703	100,00
4	Платіжне доручення (Додаток Р)	Оплата згідно договору факторингу	6851	311	99 900,00

Джерело: власна розробка автора

Так як інформація в договорі факторингу є конфіденційною, то суми наведені в табл. 2.4 умовні, а Компанія дозволила додати в додатки договір факторингу в якому будуть закриті всі цифри та персональні дані Клієнта (Додаток Р).

Договір факторингу має дві сторони: Клієнт – факторингова компанія яка купує заборгованість і Фактор – власник заборгованості. Так як по ньому передається заборгованість за якою не було погашення більш ніж 100 днів, то ця заборгованість вважається безнадійною, то за Договором факторингу він зобов'язаний сплатити певну суму коштів (за домовленістю) Клієнту за фінансування під відступлення прав вимоги, а так як це зайва банківська операція за яку треба платити комісію, то разом з Договором факторингу підписується акт взаємозаліку і по договору факторингу сума сплачується за мінусом суми фінансування.

Облік надання грошових коштів у позику, у тому числі на умовах фінансового кредиту розкрито в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 - Відображення в обліку оприбуткування заборгованості утриманої внаслідок укладення договору факторингу ТОВ «ФК «Суперіум»

№ з/п	Підтверджувальний документ	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
			Дт	Кт	
1	2	3	4	5	6
1	Кредитний договір (Додаток С)	Видано кошти з поточного рахунку, згідно кредитного договору	3611	311	19 000,00
2	Кредитний договір (Додаток С)	Нараховано комісію за видачу кредиту	3611	712	2 280,00
3	Кредитний договір (Додаток С)	Включено суму комісії в склад тіла кредиту	3611	3611	2 280,00
4	Бухгалтерська довідка (Додаток АА)	Сформовано первинний резерв під очікувані кредитні збитки, згідно МСФЗ 9 фінансові інструменти	944	382	4 256,00

Джерело: власна розробка автора

Першою подією в табл. 2.5 стала видача кредиту з банківського рахунку, Компанія виконала свій обов'язок, який закріплений за нею кредитним договором. Друга подія, нарахування комісії за видачу кредиту, дана комісія не суперечить жодним законодавчим нормам та була описана у кредитному договорі, головне питання в тому чому взагалі компанія ще у перший день видачі кредиту отримує прибуток в розмірі 12% від суми виданого кредиту. Загалом ця сума будується з декількох складових і її розмір визначається на розсуд позикодавця (Додаток С). Інформація в кредитному договорі є конфіденційною. Компанії, які надають позики, намагаються зберегти у таємниці суму комісії за видачу кредиту, реальну процентну ставку та інші деталі кредитного договору і загалом це виникає через те що видача позики несе за собою певні витрати, зазвичай це винагорода фінансовому брокеру (офлайн відділення в які люди приходять для оформлення документів, і якщо ця компанія не готова видати їм позику, то вона перенаправляє цю заявку до нашої компанії, яка зазвичай працює за відсоток від суми виданого кредиту) та винагорода власникам програмного забезпечення для обліку кредитів та вірного відображення нарахування відсотків (не всі компанії можуть заплатити за розробку власного програмного забезпечення, тому поки обсяги невеликі – беруть його в оренду). Третє проведення робиться у

відповідності до Закону України «Про споживче кредитування», в якому дозволено включати суму комісії за видачу кредиту в склад тіла кредиту та використовувати його, як базу для нарахування відсотків.

Четверте проведення, має під собою обов'язок фінансових компаній, які ведуть облік за Міжнародними стандартами фінансової звітності, виконувати вимоги МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», а саме підпункту 5.5 «Зменшення корисності» в частині визнання очікуваних кредитних збитків.

Приклад розрахунку первинного резерву під очікувані кредитні збитки, саме для цього кредиту: він був виданий 23.12.2022 р. терміном дії на 12 місяців (365 днів), облікова ставка Національного банку України - 25%.

Розраховується амортизована собівартість, вона розраховується за формулою – номінальна вартість кредиту (сума видачі разом з комісією)/(1+облікова ставка НБУ)^(кількість днів кредиту/365), у нашому випадку виходить: $21\,280,00 / (1 + 0,25)^{(365/365)} = 17\,024,00$ грн

З цього рахуємо показник суми дисконту – різницю між номінальною та амортизованою собівартістю, в нашому випадку $21\,280,00 + 17\,024,00 = 4\,256,00$ грн – ця сума і є шуканою сумою первинного резерву під очікувані кредитні збитки, яка проводиться датою видачі кредиту.

Облік взаємодії факторингових компаній та Приватних виконавців передбачено Законом «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень та рішень інших органів».

Приватні виконавці – це офіційно передбачений державою законний інститут примусового стягнення боргу, який успішно функціонує в Україні з 2017 року. Відповідно до Закону «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень та рішень інших органів», приватний виконавець – це офіційно уповноважений державою громадянин, який здійснює діяльність з примусового виконання судових рішень у встановленому законом порядку. Кожен приватний виконавець – це юрист з вищою освітою, у якого є як мінімум 2 роки досвіду роботи в сфері права, який успішно склав кваліфікаційний іспит і отримав офіційне посвідчення міністерства юстиції перед тим, як почати свою діяльність.

Процес стягнення заборгованості через виконавчу службу відбувається:

- 1) Компанія власник заборгованості звертається до нотаріуса, який робить виконавчий напис нотаріуса – це розпорядження нотаріуса щодо стягнення грошових сум або витребування від боржника майна, здійснене на документах, що встановлюють заборгованість;
- 2) Компанія з виконавчим написом нотаріуса йде до приватного виконавця з проханням почати стягнення з боржника;
- 3) Компанія сплачує на користь виконавця авансовий внесок, який покриває його витрати на стягнення заборгованості;
- 4) Приватний виконавець знаходить контакт з боржником та стягує заборгованість шляхом відрахувань з заробітної плати або реалізації з торгів його майна;
- 5) Приватний виконавець повертає авансовий внесок та суму заборгованості боржника, плюс витрати на здійснення виконавчого напису нотаріуса, на рахунок компанії

Даний метод стягнення заборгованості застосовується у випадках неможливості врегулювання заборгованості у будь-який інший метод і є найбільш неприємним для боржника, бо у випадку прямого контакту з факторинговою компанією він може отримати дисконт і заплатити навіть менше ніж був винен.

В обліку дані операції відображені у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 - Відображення в обліку операцій з Приватними виконавцями

№ з/п	Підтверджувальний документ	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн.
			Дт	Кт	
1	2	3	4	5	6
1	Акт	Оплата послуг нотаріуса за видачу виконавчого напису нотаріуса	631	311	1 000,00
2	Лист-звернення (Додаток АВ)	Авансування витрат приватного виконавця	374	311	150,00
3	Договір з приватним виконавцем (Додаток АВ)	Повернення авансового внеску	311	374/7 19	150,00
4	Кредитний договір (Додаток С)	Стягнення заборгованості з боржника	311	3771	25 000,00

Джерело: власна розробка автора

Сума за виконання виконавчого напису нотаріуса, яка стягується з боржника, визнається в складі доходів по факту отримання суми заборгованості. В табл. 2.6 вказано два рахунки, які можуть бути за кредитом оскільки в кінці року, всі авансові внески визнаються в складі Інших доходів від операційної діяльності, тому якщо оплата авансування та його повернення відбулись протягом одного року, використовується 374 рахунок, якщо більше то 719.

Отже, у більшості випадків облік у небанківських фінансових установ не відрізняється від обліку у інших суб'єктів економічної діяльності на території України, але під час здійснення операцій пов'язаних зі специфічною діяльністю важливо звертати увагу на вимоги НП(С)БО та МСФЗ та використовувати доречні рахунки під час визнання доходів та витрат.

2.3 Особливості складання фінансової та специфічної звітності небанківських фінансових установ

Небанківські установи, що надають фінансові послуги, зобов'язані складати свою фінансову звітність за Міжнародними стандартами фінансової звітності незалежно від їх розміру, визначено це Меморандумом № 102/15 від 18.12.2017 року «Про взаєморозуміння щодо розробки і запровадження системи фінансової звітності», який було укладено за участі Міністерства фінансів України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Національного банку України та Нацкомфінпослуг.

Так, хоч і перелік фінансових звітів за МСБО та НП(С)БО однаковий, існують певні розбіжності у трактуванні змісту фінансових звітів, які складаються за міжнародними стандартами бухгалтерського обліку, та положень, закріплених у національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку. Найсуттєвіші з них наведені у порівняльній таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 - Відмінності між видами фінансової звітності

Вид фінансової звітності	Назва стандарту		Вид стандарту	
	Стандарт МСФЗ	Стандарт НП(С)БО	МСФЗ	НП(С)БО
1	2	3	4	5
Баланс	МСБО 1	НП(С)БО 1	МСФЗ рекомендує розділення активів та зобов'язань на «поточні» та «довгострокові». Визначено мінімум статей, які повинні бути на балансі	Чинна форма Балансу передбачає поділ активів на три розділи, а джерела утворення таких активів згруповані у п'ятьох розділах (п'ятий розділ є вписуваним).
Звіт про прибутки і збитки	МСБО 1	НП(С)БО 1	МСФЗ дозволяє представляти статті витрат за «функціями» та «природою», проте надання за «природою» вимагається або в звіті про прибутки та збитки, або примітках	У звіті про фінансові результати розкривається інформація про доходи, витрати, прибутки і збитки, інший сукупний дохід та сукупний дохід підприємства за звітний період
Звіт про зміни в капіталі	МСБО 1	НП(С)БО 1	Показує рух всіх статей капіталу і накопиченого прибутку (збитку)	У звіті про власний капітал розкривається інформація про зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду
Звіт про рух грошових коштів	МСБО 1	НП(С)БО 1	Виплата дивідендів згідно з МСФЗ відображається в операційній або фінансовій діяльності, а отримання дивідендів відображається в операційній чи інвестиційній діяльності	У звіті про рух грошових коштів наводяться дані про рух грошових коштів протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності
Примітки	МСБО 1	НП(С)БО 1	Примітки надають описові пояснення чи детальніший аналіз статей, поданих у цих фінансових звітах, а також інформацію про статті, які не відповідають вимогам визнання в цих звітах.	Сукупність показників і пояснень, які забезпечують деталізацію і обґрунтованість статей фінансової звітності, а також інша інформація.

Джерело: складено автором за даними [13]

Як видно з таблиці за своєю структурою види фінансової звітності за МСФЗ не відрізняється від переліку відповідно до НП(С)БО.

Суб'єкт господарювання розкриває у звіті про фінансовий стан або у примітках більш детальну розбивку поданих рядків з використанням класифікації,

яка підходить для операцій суб'єкта господарювання. Суб'єкт господарювання подає поточні та непоточні активи, поточні та непоточні зобов'язання як окремі класифікації у своєму звіті про фінансовий стан.

Суб'єкт господарювання повинен класифікувати актив або зобов'язання як поточний, якщо:

- існує намір продати чи спожити актив (погасити зобов'язання) протягом свого операційного циклу;
- актив/зобов'язання утримується, в основному, з метою продажу;
- потенційна реалізація активу відбудеться (зобов'язання підлягає погашенню) протягом дванадцяти місяців після звітного періоду; або
- для активів: актив є грошовими коштами чи еквівалентами грошових коштів (як визначено у МСБО 7), якщо немає обмежень щодо обміну чи використання цього активу для погашення зобов'язання принаймні протягом дванадцяти місяців після звітного періоду;
- для зобов'язання: підприємство немає безумовного права відстрочити погашення зобов'язання протягом, як мінімум, дванадцяти місяців після звітного періоду. Умови зобов'язання, які можуть, за вибором контрагента, привести до його погашення випуском інструментів власного капіталу, не впливають на класифікацію [14].

Всі інші активи та зобов'язання, які не підпадають під вищеназвані критерії, необхідно обліковувати як непоточні.

Що стосується звіту про сукупні доходи, то тут необхідно розкривати характер та суму окремо для статей доходу та витрат, які є суттєвими. Суб'єкт господарювання повинен подавати аналіз витрат, визнаних у прибутку чи збитку, із застосуванням класифікації, яка базується на характері витрат або на їхній функції у суб'єкта господарювання, залежно від того, який аналіз забезпечує обґрунтовану та більш доречну інформацію.

Витрати поділяють на підкласи з метою виділення компонентів фінансових результатів діяльності, які можуть різнитися за періодичністю, потенціалом

прибутку або збитку та передбачуваністю. Цей аналіз подають в одній з двох форм (методи «характер витрат» та «функція витрат (собівартість реалізації)»).

Суб'єкт господарювання, який класифікує витрати за функцією, повинен розкривати додаткову інформацію про характер витрат, у тому числі витрати на амортизацію та витрати на виплати працівникам.

ТОВ «ФК «Суперіум» має подавати звіт про зміни у власному капіталі. Звіт про зміни у власному капіталі включає таку інформацію:

1. загальний сукупний прибуток за період;
2. для кожного компонента власного капіталу впливи ретроспективного застосування або ретроспективного перерахунку, визнаного відповідно до МСБО 8;
3. для кожного компонента власного капіталу, зіставлення вартості на початок та на кінець періоду, окремо розкриваючи зміни в результаті:
 - прибутку чи збитку;
 - іншого сукупного прибутку;
 - операцій з власниками, які діють згідно з їхніми повноваженнями власників, показуючи окремо внески власників та виплати власникам, а також зміни у частках власності у дочірніх підприємствах, які не спричинили втрату контролю.

Інформація про рух грошових коштів надає користувачам фінансової звітності основу для оцінки спроможності суб'єкта господарювання генерувати грошові кошти та еквіваленти грошових коштів і для оцінки потреб суб'єкта господарювання у використанні цих грошових потоків. МСБО 7 встановлює вимоги до подання та розкриття інформації про рух грошових коштів.

У примітках слід:

1. подавати інформацію про основу складання фінансової звітності і про конкретні облікові політики;
2. розкривати інформацію, що вимагається МСФЗ і яку не подано у фінансовій звітності;

3. надавати інформацію, яку не подано у фінансовій звітності, але яка є доречною для її розуміння.

Суб'єкт господарювання, наскільки це можливо, повинен подавати примітки до фінансової звітності у впорядкованому вигляді. До кожної статті, поданої у звіті про фінансовий стан, звіті про сукупний дохід і прибутки та збитки, окремому звіті про прибутки та збитки (якщо він подається), звіті про зміни у власному капіталі та звіті про рух грошових коштів, суб'єкт господарювання повинен робити посилання на будь-яку пов'язану з нею інформацію у примітках (Додаток Г).

Необхідно зазначити, що як велика за масштабом компанія, що надає фінансові послуги, ТОВ «ФК «Суперіум» подає проміжну фінансову звітність щокварталу та відповідно до останніх змін у законодавстві зобов'язується подавати у складі проміжної звітності і спрощену форму Приміток. Ця форма подається виключно Національному банку України на офіційну електронну пошту за результатами звітного кварталу у вигляді файлу формату .pdf та його ж з накладеним підписом КЕП. Також важливо звернути увагу на назву архіву з цими примітками, назва має будуватись наступним чином: період звіту (де перше число це номер звітного кварталу від 1 до 4 і 5, якщо звітність річна, і рік у скороченому форматі), далі FR0300 та ЄДРПОУ, наприклад звітність за 3 квартал 2022 року буде називатись «322FR030042024152».

Також при складанні звітності за МСФЗ, обов'язково подається звітність у форматі iXBRL. Вперше в Україні компанії зобов'язали подати звітність до 31.12.2021 23:59:59 за звітний 2020 рік та за кожен квартал окремо. Варто відзначити що поняття фінансового активу там виведено на перший план.

Окремим стовпом над фінансовими компаніями стоїть Foreign Account Tax Compliance Act, більш відомий як FATCA, це закон Держдепартаменту США за яким фінансові компанії України, за міждержавною угодою, здають звіт про відкриті рахунки за моделлю 1, тобто до місцевих органів, а вже вони передають ці інформації до США. Є ще 2 модель, за якою фінансові компанії мають пряму

звітувати до податкових органів США. Даний специфічний звіт формується у форматі .xml і завантажуються на спеціалізований сайт, створений вітчизняною податковою службою. Першими до цього адаптувались ПАРД (Професійна асоціація учасників ринків капіталу та деривативів), вони розробили своє програмне забезпечення до якого продають доступ по підписці, яке формує файл з вірними даними, дає йому унікальний номер RefID (з ним виникло найбільше проблем у всіх, бо не зрозуміло де його отримати і як його сформувати) і завантажує на сайт податкової.

Розглянемо специфічні звіти, які фінансові компанії мають подавати до Національного банку України (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 - Перелік файлів з показниками статистичної звітності, що подаються небанківськими фінансовими установами з питань фінансового моніторингу

Файл	Назва файлу	Періодичність подання	Строк (час) подання подачі
1	2	3	4
2НХ	"Інформація з питань управління ризиками у сфері фінансового моніторингу"	Для банків - річна, для небанківських установ-СПФМ - двічі на рік	Банки - не пізніше 10 робочого дня січня, наступного за звітним періодом; небанківські установи-СПФМ - не пізніше 11 робочого дня квітня за період із 01 жовтня минулого року до 31 березня поточного року та не пізніше 11 робочого дня жовтня за період із 01 квітня до 30 вересня поточного року
2ЈХ	"Дані з питань фінансового моніторингу про взаємодію небанківських установ зі спеціально уповноваженим органом та про обсяги операцій клієнтів"	Квартальна	Не пізніше 10 робочого дня місяця, наступного за звітним кварталом
2КХ	"Дані про рахунки, на яких обліковуються кошти осіб, зазначених у санкційних списках, та про спроби проведення фінансових операцій такими особами/на користь таких осіб"	Місячна	У строки, визначені в нормативно-правовому акті Національного банку, що визначає порядок забезпечення реалізації і моніторингу ефективності спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)

Продовження таблиці 2.8

1	2	3	4
2LX	"Дані про обсяги, спосіб та мету переказу для оцінки ризиків у сфері фінансового моніторингу"	Квартальна	Не пізніше 11 робочого дня місяця, наступного за звітним кварталом

Джерело: складено автором за даними [14]

Звіти наведені у табл. 2.9 подаються до НБУ та підтверджуються звітом незалежного аудитора (Додаток Г).

Таблиця 2.9 - Реєстр показників звітності учасників ринку небанківських фінансових послуг

Звітний період	Код файлу	Назва файлу
1	2	3
Квартальна	LR1	"Дані про обсяг та кількість укладених та виконаних договорів з надання фінансових послуг"
Квартальна	LR2	"Дані про вартість активів, щодо яких лізингодавцем укладені договори фінансового лізингу та про джерела фінансування нових договорів фінансового лізингу"
Квартальна	LR3	"Дані про обсяг і кількість укладених та виконаних договорів фінансового лізингу"
Квартальна	LR4	"Дані про укладені та виконані договори факторингу, інформація про рух обсягу дебіторської заборгованості, набутої за договорами факторингу"
Квартальна	LR5	"Дані про обсяг та кількість договорів гарантії"
Квартальна	LR6	"Дані про стан виконання та причини припинення договорів гарантії"
Квартальна	LR7	"Дані про укладені та виконані договори з надання коштів у позику, у тому числі і на умовах фінансового кредиту, інформація про рух обсягу дебіторської заборгованості за виданими кредитами/позиками"
Квартальна	LR81	"Інформація про довірче товариство"
Квартальна	LR82	"Інформація про довірених осіб довірчого товариства"
Квартальна	LR83	"Інформація про цінні папери в розпорядженні довірчого товариства"
Квартальна	LR9	"Дані про структуру основного капіталу та активи фінансової установи"
Квартальна	LR10	"Дані про рахунки фінансової компанії в банківських установах"
Квартальна	LR11	"Дані про структуру інвестицій фінансової компанії"
Квартальна	LR12	"Дані про великі ризики фінансової компанії"
Проміжний період, рік	FR0	"Дані фінансової звітності"
Річна та в разі змін у структурі власності	OS1	"Дані про остаточних ключових учасників та власників істотної участі учасника ринку небанківських фінансових послуг"

Продовження таблиці 2.9

1	2	3
Річна та в разі змін у структурі власності	OS2	"Дані реєстраційних документів фізичних осіб – остаточних ключових учасників та фізичних осіб – власників істотної участі учасника ринку небанківських фінансових послуг"
Річна та в разі змін у структурі власності	OS3	"Дані про керівника та виконавця відомостей щодо остаточних ключових учасників та власників істотної участі учасника ринку небанківських фінансових послуг"

Джерело: складено автором за даними [15]

Отже, перелік звітів, які подають небанківські фінансові установи, є доволі великим та включає в себе: стандартні 5 форм звітності (Баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про капітал та примітки до фінансової звітності) з вимогою подання повного пакету звітів щоквартально та за підсумками року; звітування до податкової за FATCA, складання звітності в форматі iXBRL, та подання певного переліку звітів на вимоги державної служби фінансового моніторингу та Національного банку України.

2.4 Удосконалення обліку в небанківських фінансових установах

На прикладі ТОВ «ФК «Суперіум» було розглянуто всі основні аспекти обліку небанківських фінансових установ, у даному випадку тих, які мають ліцензію на надання послуг з факторингу та надання коштів у позику, у тому числі і на умовах фінансового кредиту. У цьому аспекті Компанія показала себе як відповідального учасника ринку фінансових послуг: тим що вони слідкують за виходом нових законодавчих актів та оперативно реагують на нові вимоги регулятора, в строк та у повному обсязі подають всю необхідну звітність, тримають всю внутрішню документацію у відмінному стані (в наявності є всі внутрішні положення та первинна документація, яку буде надано для перевірки контролюючим органам), публікують на власний веб-ресурс всі дані, які від них, як надавачів фінансових послуг, вимагає Національний банк України, та просто як

фахівців з бездоганною діловою репутацією, які знають всю законодавчу базу та в доступній формі можуть пояснити будь-який нормативний документ.

Для вдосконалення обліку на досліджуваному підприємстві пропонується: залучення аутсорсингу або найняти штатного архіваріуса, який би знизив навантаження на головного бухгалтера та вів би облік наявності та повноти документів отриманих по наданим позикам, оскільки у компанії працює четверо людей: директор, головний бухгалтер, внутрішній аудитор та фахівець з управління конфліктами інтересів і, на превеликий жаль, обов'язок вести облік документів по кредитним справам лежить на головному бухгалтері, на якій і так забагато функцій у даній Компанії (пошук фахівця на посаду бухгалтера ведеться майже 2 роки, але так і не знайшли людину, яка б задовільнила своїм рівнем знань); оновлення даного в обліковій політиці «Основні засоби» задля її повної відповідності чинним законодавчим актам, оскільки в обліковій політиці досліджуваного підприємства зазначено що «Межа суттєвості для визнання придбаних активів у складі основних засобів чи нематеріальних активів становить 6 000,00 грн», з 23 травня 2020 р. діє новий вартісний критерій для основних засобів: межу суттєвості збільшено з 6 000 грн до 20 000 грн (пп. 12 п. 3 р. І Закону України “Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві” від 16.01.2020 р. № 466-IX. Відповідні зміни були закріплені в пп. 14.1.138 ПКУ.

Висновки до розділу 2

За результатами дослідження організаційно - методичних аспектів обліку небанківських фінансових установ, проведеного у другому розділі кваліфікаційної магістерської дипломної роботи, можна зробити наступні висновки:

1. Облікова політика – це основа побудови облікового процесу на підприємстві і її актуальність та відповідність законодавчим актам є запорукою здійснення коректного обліку на підприємстві.

2. Облік діяльності небанківських фінансових установ – специфічний, в основі своєї через те що облік відбувається по нетипових для типових суб'єктів економічної діяльності операціях. Розглянуто специфічні операції, які зазнали свого відображення в обліку ТОВ «ФК «Суперіум» і не тільки, а стандартні операції з виплати заробітної плати чи сплати податків нічим не відрізняються від аналогічних на вітчизняних підприємствах, які не є учасниками ринку фінансових послуг.

3. Звітування у небанківських фінансових установ є частим та складним процесом, окрім річної фінансової звітності (5 форм) необхідно ще подавати проміжну фінансову звітність (починаючи з першого кварталу 2022 року до неї додалися спрощені примітки до фінансової звітності, які надсилаються до Національного банку України), відзвітуватись з питань фінансового моніторингу до яких входить 4 специфічних форми з настільки різною періодичністю подання, що без бухгалтерського календаря їх дуже легко пропустити, 18 квартальних звітів до регулятора фінансових ринків- Національного банку України, відзвітуватись Держдепартаменту США за FATCA, а також через звітування за МСФЗ, сформувати квартальну та річну звітність у форматі iXBRL.

4. Надано основні рекомендації по удосконаленню обліку у небанківській фінансовій установі ТОВ «ФК «Суперіум»: розширення штату працівників архіваріусом для зменшення навантаження на головного бухгалтера та внесення змін до обліковою політики стосовно визнання основних засобів в інших аспектах обліку.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

3.1 Аналітичне дослідження діяльності небанківських фінансових установ

Базою для проведення аналізу даної кваліфікаційної магістерської роботи виступило Товариство з обмеженою відповідальністю «Фінансова компанія «Суперіум». Дане Товариство належить до небанківських фінансових установ та має ліцензії на здійснення діяльності з надання послуг факторингу та на надання коштів у позику, в тому числі і на умовах фінансового кредиту. На основі показників ТОВ «ФК «Суперіум» за звітні роки з 2019 по 2021 проаналізовано його діяльність і надана комплексна оцінка того, які з коефіцієнтів та показників доцільно використовувати при аналізі небанківських фінансових установ. Також важливо звернути увагу на те, яку мету переслідує суб'єкт аналізу, цей аналіз проводить внутрішній користувач чи зовнішній. Від даних факторів буде залежати те, наскільки детально існує можливість та необхідність аналізувати діяльність.

Зовнішній користувач – інвестор, нерезидент у якого є вільні обігові кошти, які він хотів би інвестувати в компанію. В такому випадку аналітики цього інвестора будуть володіти лише інформацією, яка підлягає розкриттю, а саме річна фінансова звітність зі звітом аудитора. Іншим прикладом може бути суб'єкт, який вже є інвестором чи власником частки статутного капіталу Товариства, так як він може напрямую контактувати з Директором та бухгалтерією, він може запросити від них актуальну інформацію та специфічні квартальні звіти, які небанківська фінансова установа подає до Національного банку України, що дозволяє провести більш детальний аналіз поточного стану підприємства, виявити

його слабкі сторони та прийняти оперативні управлінські рішення спрямовані на подальший розвиток та збільшення прибутку підприємства.

Оцінка інвестиційної привабливості Товариства є більш прийнятною, другому варіанті, оскільки зазвичай, аналітичні щомісячні звіти і так подаються інвесторам для прийняття оперативних управлінських рішень та інформація наведена у специфічних звітах для Національного банку України представлено більш деталізовано та у доступній формі.

Коефіцієнти, які стосуються необоротних активів представлені у таблицях 3.1 та 3.2.

Таблиця 3.1 - Аналіз динаміки загального обсягу операційних необоротних активів на ТОВ «ФК «Суперіум»

Показник	2019 рік	2020 рік	2021 рік
1	2	3	4
Середня вартість необоротних активів, тис. грн	23,5	16	1668,5
Середня вартість активів, тис.грн	3184	5201	14774
Коефіцієнт участі необоротних активів	0,74%	0,31%	11,29%

Джерело: власна розробка автора

Середня вартість необоротних активів визначається шляхом знаходження середнього арифметичного між вартістю таких активів на початок звітного періоду та на кінець, а показник середньої вартості активів шляхом знаходження середнього арифметичного між валютою балансу на початок звітного періоду та на кінець.

Даний коефіцієнт є коректним для аналізу небанківських фінансових установ з одним «але»: його потрібно розглядати від зворотнього. Дані наведені у формі №1 «Баланс» за 2021 рік (взятий для прикладу, бо в цей період відбулось збільшення обох показників у 100 та у 3 рази відповідно) та у Примітках до фінансової звітності, в яких видно, що показник загальної суми необоротних активів складається на 97% з непогашеної дебіторської заборгованості, яка після перебування на балансі більше 12 місяців визнається довгостроковою, та на 3% з нематеріальних активів, основних засобів. З цього можна зробити висновок, що

якщо для класичних підприємств збільшення цього показника вказує на позитивну тенденцію, то саме для ТОВ «ФК «Суперіум» таке збільшення довгострокової дебіторської заборгованості є виявом негативної динаміки, що свідчить про те, що отримана внаслідок договорів факторингу заборгованість не погашається, так як зазначено в Примітках до фінансової звітності, наражається на ризик дефолту.

В даному випадку можна дати наступну пораду: заборгованість, яку не вдається врегулювати більше 12 місяців треба вважати неліквідною і не вкладати в неї ресурси, дана заборгованість має бути прощена, або переуступлена іншій факторинговій компанії, яка також спробує її врегулювати (2 варіант є ідеальним, бо за таку заборгованість, по якій не вдалось знайти контакт з боржником більше 12 місяців, реалізувати майже неможливо, навіть за 1% від суми заборгованості). Також можна подати її на стягнення до Приватного виконавця через виконавчу службу, але це буде мати під собою додаткові витрати, які можуть не мати бажаного результату (табл.3.2).

Таблиця 3.2 - Період обертання операційних необоротних активів на ТОВ «ФК «Суперіум»

Показник	2019 рік	2020 рік	2021 рік
1	2	3	4
Середня первісна вартість операційних необоротних активів на кінець року, тис. грн.	28	31,5	86
Середня сума зносу всіх операційних необоротних активів, тис. грн.	26	26	36
Період обертання операційних необоротних активів	1,0769	1,2115	2,3889

Джерело: власна розробка автора

Середня первісна вартість операційних необоротних активів на кінець року розраховується шляхом знаходження середнього арифметичного між первісною вартістю всіх активів на початок звітного періоду та на кінець, середня сума зносу всіх операційних необоротних активів розраховується аналогічно.

На противагу коефіцієнту участі необоротних активів, період обертання операційних необоротних активів не дає ніякої корисної інформації, бо тут обліковується право на користування офісом, згідно МСФЗ 16 «Оренда»,

безстрокові ліцензії у складі нематеріальних активів, та офісне обладнання у складі основних засобів. І таке збільшення описано у Примітках до фінансової звітності, а саме воно відбулось через перше застосування МСФЗ 16 «Оренда» 01.10.2021 року.

Показники і коефіцієнти дебіторської заборгованості, які у найбільшій мірі підходять до діяльності небанківської фінансової установи, яка стала базою даної кваліфікаційної магістерської роботи представлені в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 - Розрахунок фінансового циклу на ТОВ «ФК «Суперіум»

Показники	За 2020 рік		За 2021 рік	
Чистий дохід від реалізації	629		1 272	
Собівартість реалізованої продукції	546		0	
Середні залишки запасів	0		0	
Середні залишки дебіторської заборгованості	1 772,5		8 782,5	
Середні залишки кредиторської заборгованості	942		9 267,5	
Відносні показники	2020 рік	2021 рік	Абсолютна зміна	Оптимальне значення
Оборотність дебіторської заборгованості (в оборотах)	0,355	0,145	-0,210	>4
Період інкасації (обороту) дебіторської заборгованості (у днях)	1029	2520	1492	<90
Оборотність запасів (в оборотах)	-	-	-	>8
Період зберігання (обороту) запасів (у днях)	-	-	-	<45
Оборотність кредиторської заборгованості (в оборотах)	0,580	-	-	>12
Період погашення (обороту) кредиторської заборгованості (у днях)	630	-	-	<30
Тривалість операційного циклу (у днях)	1029	2520	1492	<135
Тривалість циклу робочого капіталу (фінансового циклу), у днях	399	2520	2121	X

Джерело: власна розробка автора

Важливо зазначити, що собівартість реалізованої продукції складається з суми придбання портфелю заборгованостей, який в подальшому було реалізовано до чистого доходу від реалізації, резерву під заборгованість отриману по договорам факторингу, суми під фінансування при укладенні договору

факторингу та дохід від кредитування (вся ця інформація відображена у Примітках до фінансової звітності) (Додаток Г).

Як можна побачити, всі наведені вище коефіцієнти не підходять для аналізу діяльності ТОВ «ФК «Суперіум», з однієї причини, при розрахунку за основу береться твердження – дебіторська заборгованість виникає і погашається протягом року. Дана ж компанія працює з дебіторською заборгованістю, як з ненадійним фінансовим активом, в неї дебіторська заборгованість не виникла внаслідок здійснення діяльності, а була придбана, отже і аналізуємо наступні фактори:

1) який обсяг заборгованості було отримано внаслідок укладення договорів факторингу (дана сума зможе показати амбіції та приблизні обсяги заборгованості, яку компанія зможе опрацювати);

2) скільки заборгованості було погашено по певним договорам факторингу (на жаль, ця інформація доступна лише внутрішнім користувачам);

3) який середній період окупності одного портфелю;

4) які середні місячні витрати на обслуговування портфелю заборгованості (мається на увазі комісія колекторської компанії за стягнення, витрати на приватних виконавців, нотаріусів, архіваріуса та інше) (табл.3.4).

Таблиця 3.4 - Коефіцієнти фінансової стійкості на ТОВ «ФК «Суперіум»

Показник	Алгоритм розрахунку	Реком. значення	2019 рік	2020 рік	Δ1	2021 рік	Δ 2
1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт фінансової стійкості	Власний капітал / Позиковий капітал	>0,8	13,6351	3,3098	-10,325	3,4485	0,1386
Коефіцієнт фінансової стабільності	Власний капітал + Довгострокові зобов'язання / Валюта балансу	>0,7 – 0,9	0,9317	0,7680	-0,1637	0,9285	0,1605
Коефіцієнт фінансової незалежності	Власний капітал / Валюта балансу	> 0,5	0,9308	0,7680	-0,1628	0,2465	-0,5215
Коефіцієнт фінансового ризику	Позиковий капітал/ Власний капітал	< 0,8	0,0743	0,3021	0,2278	3,0567	2,7546

Продовження таблиці 3.4

1	2	3	4	5	6	7	8
Власний оборотний капітал	Власний капітал – Необоротні активи	Збільшення	3007,00	5479,00	2472,00	2196,00	-3283,00
Робочий капітал	Оборотні активи – Поточні зобов'язання	Збільшення	3010,00	5479,00	2469,00	17471,00	11992,00
Коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом	Власний оборотний капітал / Оборотні активи	$\geq 0,1$ Збільшення	0,9304	0,7676	-0,1628	0,1151	-0,6524
Коефіцієнт забезпеченості робочим капіталом	Робочий капітал/ Оборотні активи	$0,75 - 1$ Збільшення	0,9313	0,7676	-0,1637	0,9161	0,1485
Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу	Власний оборотний капітал / Власний капітал	$0,2 - 0,5$ Збільшення	0,9934	0,9978	0,0044	0,3978	-0,6001

Джерело: власна розробка автора

Ці показники застосовуються і до діяльності з кредитування з корегуванням на те, що ми не отримуємо заборгованість, а видаємо власні кошти з поточного рахунку і в окупність буде включено не всю суму кредиту, а лише суму фактичної видачі. Але справедливо буде відмітити, що це все внутрішня інформація компанії, і лише з відкритих джерел її дізнатись неможливо, а лише так можна адекватно оцінити фактичну роботу компанії з заборгованістю.

Наведені в таблиці 3.4 коефіцієнти фінансової стійкості є прийнятними та досить інформативними для аналізу Товариства.

Загалом фінансова стійкість ТОВ «ФК «Суперіум» знаходиться на задовільному рівні, лише показники пов'язані з власним капіталом мають значення менше норми, але це виникло внаслідок випуску акцій Товариства на ринок цінних паперів з метою отримати додаткове фінансування для надання позик.

У табл. 3.5 розглянуто коефіцієнти ліквідності, які використовують для визначення ліквідності підприємства і їх також недоцільно використовувати для аналізу небанківських фінансових установ, оскільки вони всі у тій чи іншій мірі взаємодіють з оборотними активами та дебіторською заборгованістю зокрема і, як

було описано раніше, у небанківських фінансових установ ця категорія є унікальною і не піддається стандартним методам аналізу. Загалом ліквідність – це здатність погасити свої зобов’язання за рахунок наявних на підприємстві активів, але якщо оцінити суму за яку можна реалізувати предмети – є реальним завданням, то основний актив небанківських фінансових установ – дебіторську заборгованість, оцінити майже неможливо і реальну ціну можна дізнатись тільки у випадку її реалізації через відкритий тендер (загалом МСФЗ частково вирішує це питання за рахунок створення резервів та приведення вартості фінансового активу від номінальної до реальної (з плином часу вона стає дешевшою)).

Грошові кошти є на будь-якому підприємстві та їх аналіз не відрізняється у небанківських фінансових установ. Важливо тільки звертати увагу на те, від якого типу діяльності кошти отримані. Коефіцієнти, які найчастіше використовуються для аналізу, наведені в таблицях 3.5 та 3.6.

Таблиця 3.5 - Структура грошових коштів ТОВ «ФК «Суперіум»

Показники	2020 рік	Питома вага, %	2021 рік	Питома вага, %	Відхилення (+,-)	
					по сумі, тис. грн	за питомою вагою, в.п.
Вхідний грошовий потік в т.ч.	11792	X	35737	X	24691	X
Надходження грошових коштів від операційної діяльності	1317	11,17%	5115	14,31%	3798	3,14%
Надходження грошових коштів від фінансової діяльності	10475	88,83%	30622	85,69%	20147	-3,14%
Вихідний грошовий потік в т.ч.	10510	X	35025	X	24515	X
Витрачання грошових коштів від операційної діяльності	4325	41,15%	25045	71,51%	20720	30,36%
Витрачання грошових коштів від фінансової діяльності	6185	58,85%	9980	28,49%	3795	-30,36%
Чистий грошовий потік	1282	X	712	X	-570	X

Джерело: власна розробка автора

З таблиці 3.5 видно, що співвідношення надходжень від операційної та фінансової діяльності у досліджуваних періодах показує, що у 2020 році майже 89% в питомій вазі, у 2021 році перевага залишається на боці фінансової

діяльності і залишається майже ідентичною в порівнянні з попереднім періодом, зменшившись на 3,14% до 86%. Питома вага витрачань від видів діяльності в свою чергу в 2020 році від операційної та фінансової діяльності становила 59% та 41% відповідно. У 2021 році це співвідношення змінилось і витрати від операційної діяльності зросли у 1,5 рази (71,5%).

Аналіз грошових коштів показано в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6 - Аналіз грошових коштів на ТОВ «ФК «Суперіум»

Статті грошових активів	2019 рік	2020 рік	Відхилення 1, (+,-)	2021 рік	Відхилення 2, (+,-)
Грошові кошти та їх еквіваленти, тис. грн.:	2771	4053	1282	4485	432
- в національній валюті	2771	4053	1282	4485	432
питома вага, %	100%	100%	0	100%	0
- з них на поточному рахунку в банку	2771	4053	1282	4485	432
питома вага, %	100%	100%	0	100%	0
- в іноземній валюті	0	0	0	0	0
питома вага, %	0	0	0	0	0

Джерело: власна розробка автора

Окремо варто відмітити ефективність використання грошових активів, які наведені в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7 - Ефективність використання грошових активів ТОВ «ФК «Суперіум»

Показники	2019 рік	2020 рік	Відхилення 1, (+,-)	2021 рік	Відхилення 2, (+,-)
1	2	3	4	5	6
Виручка від реалізації тис. грн.	20	629	609	1272	643
Середній розмір грошових активів тис. грн.	2926	3412	486	4269	857
у тому числі:					
- на поточному рахунку	2926	3412	486	4269	857
Оборотність грошових активів, рази	0,0068	0,1843	0,1775	0,2980	0,1136
Оборотність грошових активів, дні	53399,50	1979,94	-51419,56	1224,99	-754,95
Грошові надходження	746	11792	11046	35317	24271
Грошові витрачання	1077	10535	9458	35025	25567
Коефіцієнт ліквідності грошового потоку	0,6927	1,1193	0,4267	1,0083	0,5817

Продовження таблиці 3.7

1	2	3	4	5	6
Чистий грошовий потік	-310	1282	1592	432	-1160
Коефіцієнт відношення грошових надходжень до чистого грошового потоку	-2,4065	9,1981	11,6046	81,7523	70,1477
Залишок грошових коштів	2771	4053	1282	4485	3203
Коефіцієнт поповнення грошових коштів	0,2692	2,9094	2,6402	7,8745	5,2342
Коефіцієнт окупності грошового потоку	1,4437	0,8934	-0,5503	0,9917	1,5420
Коефіцієнт співвідношення грошових виплат та чистого грошового потоку	-3,4742	8,2176	11,6918	81,0764	69,3846
Коефіцієнт вибуття грошових засобів	0,3887	2,5993	2,2106	7,8094	5,5987
Коефіцієнт притоку грошових коштів	-0,4155	0,1087	0,5243	0,0122	-0,5120
Коефіцієнт ефективності грошового потоку	-0,2878	0,1217	0,4095	0,0123	-0,3972
Коефіцієнт чистого поповнення грошових засобів	-0,1119	0,3163	0,4282	0,0963	-0,3319

Джерело: власна розробка автора

Ефективність використання грошових коштів у ТОВ «ФК «Суперіум» має позитивну тенденцію, окрім показника оборотності грошових активів, які порівнюють виручку від реалізації та суму грошей на поточного рахунку.

Коефіцієнти рентабельності наведені у таблиці 3.8.

Таблиця 3.8 - Показники рентабельності ТОВ «ФК «Суперіум»

Показник	Алгоритм розрахунку	Реком. значення	2020 рік	2021 рік	Відхилення
1	2	3	4	5	6
Рентабельність продукції за операційним прибутком	Операційний прибуток / Собівартість реалізованої продукції	Збільшення	0,4634	0	-0,4634
Операційна рентабельність продажу	Операційний прибуток / Чистий дохід	Збільшення	0,4022	-0,01494	-0,4172
Рентабельність господарської діяльності	Прибуток до оподаткування / Чистий дохід	Збільшення	0,8935	0,0291	-0,8644
Рентабельність активів	Чистий прибуток / Валюта балансу	Збільшення	0,0649	0,0013	-0,0636
Рентабельність власного капіталу	Чистий прибуток / Власний капітал	Збільшення	0,0845	0,0054	-0,0791

Джерело: власна розробка автора

Як можна побачити з даних таблиці 3.8 ТОВ «ФК «Суперіум» є рентабельним підприємством, але у 2021 році рентабельність впала через початок провадження нового виду діяльності, а саме надання коштів у позику, в тому числі і на умовах фінансового кредиту.

Отже, при аналізі небанківських фінансових установ можна використовувати не всі класичні показники та коефіцієнти. А запропоновані альтернативи спираються на конфіденційну інформацію, яку можна отримати лише безпосередньо від працівників компанії.

3.2 Організація аналізу діяльності небанківських фінансових установ

Економічний аналіз – це комплексне всебічне дослідження всіх сторін діяльності підприємства на основі використання відповідних джерел інформації, вивчення окремих елементів економічної роботи, виявлення і вимірювання впливу факторів на результати діяльності підприємства, зіставлення витрат і результатів, узагальнення результатів аналізу і, нарешті, обґрунтування альтернативних варіантів управлінських рішень з метою вибору оптимального.

Фінансовий аналіз, як правило, проводиться на основі фінансової звітності і включає такі питання, як аналіз основних фінансових результатів, рентабельності діяльності, фінансової стійкості, ділової активності, ліквідності, платоспроможності та інших показників, які були розраховані та проаналізовані на базі документації ТОВ «ФК «Суперіум».

Предметом економічного аналізу є господарська діяльність підприємства, що складається під впливом об'єктивних і суб'єктивних факторів і отримує відповідне відображення через систему обліку. Основною метою економічного аналізу є пошук резервів підвищення ефективності провадження бізнес-процесів і розробка заходів щодо реалізації таких заходів.

Економічний аналіз діяльності є важливим для небанківських фінансових установ, адже він покликаний обґрунтувати прийняте рішення та оцінити його

наслідки з позицій економічної ефективності. Проте слід відмітити, що небанківські фінансові установи за класифікаційними ознаками різняться, відповідно це має враховуватися при здійсненні економічного аналізу.

Мінливість умов, в яких зараз повинні здійснювати свою діяльність небанківські фінансові установи, призводить до необхідності систематичного проведення економічного аналізу фінансового стану. Така процедура сприятиме підтримці ефективності системи управління на вищому рівні, що, в свою чергу, допоможе зберегти власні конкурентні переваги, удосконалити систему економічної оцінки, яка надає можливість прогнозування результатів діяльності, розробку стратегії розвитку підприємства, виявлення проблем та пошуку найоптимальніших варіантів їх вирішення.

При здійсненні економічного аналізу важливим є врахування мети діяльності фінансової установи, зокрема чи створені вони з метою отримання прибутку, або ж є некомерційними. Іншою важливою класифікаційною ознакою, яка має вплив на склад коефіцієнтів, що будуть найкраще розкривати стан підприємства, є врахування юридичного статусу: фізична чи юридична особа, а також форми власності, виду діяльності та характеру послуг, що надаються, адже існуючі методики розрахунку показників економічної діяльності небанківських фінансових установ майже не врахують специфіку їх діяльності.

Важливим є дослідження методик аналізу діяльності небанківських установ, адже знання методів та володіння прийомами економічного аналізу в сучасних умовах особливо актуальними для небанківських фінансових установ. Методикою вважається сукупність правил та методів за допомогою яких оцінюють економічний стан установи. Основні елементи, що формують методику аналізу зображені на рисунку 3.1.

Одним з ключових етапів здійснення аналізу діяльності небанківських фінансових установ є конкретизація завдань, які необхідно виконати в ході проведення аналізу, наприклад:

- аналіз об'єктивної оцінки реальної ситуації в небанківській фінансовій установі та визначення її місця на ринку;

- встановлення причин, що призвели до виникнення теперішньої ситуації;
- виявлення ресурсів, які можна застосувати підвищення ефективності установи у сфері фінансів;
- вироблення конкретних етапів, що дозволять покращити фінансовий стан небанківської фінансової установи;
- здійснення прогнозів на майбутнє
- забезпечення прозорості структури власності та відповідності структури власності вимогам регулятора;
- оцінка показників економічних нормативів небанківських фінансових установ.

Рис. 3.1. Основні елементи економічного аналізу

Джерело: складено автором за даними [16]

Аналіз фінансового стану передбачає здійснення аналізу ліквідності та платоспроможності, аналізу фінансової стійкості та аналізу конкурентоспроможності, а також аналіз дотримання нормативів резервування.

Фінансовий стан небанківської фінансової установи оцінюється за результатами діяльності. В залежності від того, наскільки успішно установа здійснює свою діяльність її стан можна оцінити як стійкий, нестійкий або кризовий.

Стійкий фінансовий стан свідчить про здатність установи розраховуватися за своїми боргами, свідчить про наявність в організації необхідного обсягу ресурсів для фінансування своєї діяльності, а також про високий рівень ліквідності та платоспроможності. Небанківська фінансова установа з високим рівнем фінансової стійкості характеризується низьким ступенем залежності від зовнішніх джерел фінансування, що означає її меншу схильність до ймовірності банкрутства.

Користувачі інформації про результати проведення економічного аналізу можуть бути як зовнішні, так і внутрішні. Діяльність суб'єкта господарювання аналізують безпосередньо його працівники (внутрішні) та у підприємствах чи установах, які мають безпосереднє відношення до нього і з якими воно вступає у певні господарські відносини (зовнішні). Також до зовнішніх суб'єктів аналізу можна віднести і фактичних та потенційних інвесторів (в яких фінансові небанківські установи завжди зацікавлені), банківські установи, ділові партнери, податкова служба, аудиторські та консалтингові фірми, тощо.

Для раціональної організації економічного аналізу існує необхідність дотримання принципів, які сприяють підвищенню його ефективності й поліпшенню фінансових результатів діяльності підприємства (табл. 3.9).

Таблиця 3.10 - Принципи економічного аналізу

Назва	Сутність принципу
1	2
Ефективність	Обсяг аналітичних робіт та витрати на їх здійснення не повинні перевищувати їх економічний ефект для підприємства. В разі ретроспективного аналізу порівнюють витрати з виявленими резервами, оперативного – зі скороченням втрат і запобіганням нераціонального використання ресурсів, перспективного – із запобіганням неефективних інвестицій

1	2
Нейтральність	Висвітлення фактів має базуватись на об'єктивності думок та відсутності упередженості чи навмисного викривлення для здійснення впливу на користувачів інформації, необхідної їм для прийняття оптимальних рішень
Обережність і критичність	Принцип, тісно пов'язаний з принципом нейтральності. Інформація, що не є повністю достовірною, перевіреною та немає достатньої кількості підтверджуючих доказів не може бути використана для аналізу
Об'єктивність і точність	Сформовані результати та шляхи оптимізації повинні мати якісну аргументацію і достатню доказову базу
Конкретність і дієвість	Перш за все аналіз повинен нести практичну значущість і давати відповіді на конкретні питання, які були поставлені перед аналітиком до початку роботи
Систематичність	Систематичне проведення аналітичних процедур та моніторинг ключових показників діяльності є запорукою утримання ефективності діяльності на належному рівні (або його покращення). Це пояснюється нестабільними умовами середовища, в якому вимушені функціонувати підприємства. Дотримання таких процедур сприятиме швидшому виявленню небажаних змін, своєчасного надання рекомендацій для їх подолання (або, за можливості, уникнення)
Своєчасність	Аналіз є основою прийняття рішень користувачами інформації (зокрема, управлінським персоналом), тому його проведення має відбуватись оперативно, швидко та з дотриманням визначених термінів

Джерело: складено автором за даними [17]

Таким чином, під організацією економічного аналізу розуміють систему заходів із забезпечення ефективності, організованості, плановірності, обдуманого упорядкування дослідження об'єкта, а також дотримання внутрішньої дисципліни. Мета оцінки фінансового стану небанківської фінансової установи полягає у виявленні її становища з погляду ліквідності, прибутковості та платоспроможності. Оцінка дозволяє визначити проблемні галузі діяльності організації та своєчасно здійснити комплекс заходів щодо їх усунення та покращення фінансового стану.

3.3 Шляхи удосконалення аналізу діяльності небанківських фінансових установ

Найкращим шляхом удосконалення аналізу діяльності небанківських фінансових установ буде їх популяризація. Чим більше фінансових установ, чим

більше сприятливих умов створено для ведення такої діяльності на території України, тим більше іноземного капіталу можна буде залучити в економіку нашої країни. Через збільшення суб'єктів фінансових ринків населення стане більш інформованим про діяльність таких компаній, між самими компаніями почнеться здорова конкуренція за споживача, від якої перевагу отримають всі: населення - через більш лояльні умови у небанківських фінансових установ та нові робочі місця, бюджет країни - за рахунок додаткових надходжень у вигляді податків і самі фінансові компанії - за рахунок еволюції даного сектора економіки, який отримує достатню кількість уваги лише від регулятора, або через недобросовісних представників. Бухгалтери бояться швидкого темпу, в якому живуть фінансові компанії, бо в цій сфері немає часу відпочивати, весь час зміни в законодавстві, нові звіти, нові вимоги, весь час з'являється необхідність вдосконалюватись та стати максимально універсальним спеціалістом широкого профілю.

Як тільки інвестори зрозуміють наскільки може бути вигідно інвестувати в фінансові ринки, окрім страхування та банків, ринок сам підлаштується, винайдуть нові коефіцієнти та показники, буде більше публікацій у спеціалізованих виданнях, почнеться процес небувалого росту економіки в цілому та цього сектору окремо, бо, як було сказано раніше, кредитування та діяльність кредитних спілок дозволяють розпочати новий бізнес і диверсифікувати вже існуючий, а страхові компанії застрахують майно громадян на непередбачувані випадки. А коли позик та кредитів стане забагато – факторингові компанії зможуть профінансувати діяльність попередніх суб'єктів і самотійно врегулювати прострочену заборгованість.

Всі процеси в економіці пов'язані між собою і тому розглянуті тенденції та зміни в законодавстві дають непримарну надію на світле майбутнє нашої економіки та ринку небанківських фінансових послуг.

Висновки до розділу 3

За результатами дослідження аналітико-дослідницької площини аналізу діяльності небанківських фінансових установ, зокрема ТОВ «ФК «Суперіум», можна зробити наступні висновки:

1. Аналіз діяльності - це специфічна діяльність і стандартні коефіцієнти оцінки поточного стану підприємства не завжди коректно відображають поточну ситуацію чи взагалі є недоречними при аналізі. В роботі було запропоновано чотири альтернативні показники для аналізу дебіторської заборгованості, за якими можна оцінити рівень роботи з простроченою дебіторською заборгованістю небанківської фінансової установи, яка займається наданням послуг з факторингу чи видачою коштів в кредит, у тому числі на умовах фінансового кредиту, але для них потрібно контактувати з представниками установи і робити запит на надання внутрішніх даних, бо з відкритих джерел її знайти у повній мірі неможливо.

2. Під організацією економічного аналізу розуміють систему заходів із забезпечення ефективності, організованості, плановірності, обдуманого упорядкування дослідження об'єкта, а також дотримання внутрішньої дисципліни. Мета оцінки фінансового стану небанківської фінансової установи полягає у виявленні її становища з погляду ліквідності, прибутковості та платоспроможності. Оцінка дозволяє визначити проблемні галузі діяльності організації та своєчасно здійснити комплекс заходів щодо їх усунення та покращення фінансового стану.

3. Для удосконалення аналізу діяльності небанківських фінансових установ треба створити сприятливі умови для ведення цієї діяльності, чим більше там буде великих гравців, гучних імен – тим більше буде осіб, яким будуть необхідні результати цього аналізу, як внутрішнім так і зовнішнім.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній магістерській роботі здійснено наукове обґрунтування теоретичних і організаційно-методичних засад системи обліку та аналізу небанківських фінансових установ, а також розроблено практичні рекомендації щодо її удосконалення на ТОВ «ФК «Суперіум», та в цілому на рівні законодавства. Основні висновки, що підтверджують результати дослідження, полягають у наступному:

1) До фінансових установ належать банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії та інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг, а у випадках, прямо визначених законом, - інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг. Не є фінансовими установами (не мають статусу фінансової установи) незалежні фінансові посередники, що надають послуги з видачі фінансових гарантій в порядку та на умовах, визначених Митним кодексом України. Стати небанківською фінансовою установою може будь-яка організація, яка відповідає вимогам висунутим Національним банком України, який видає ліцензії на здійснення діяльності передбаченої у Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», основною в них є вимога до статутного капіталу, який, залежно від виду діяльності, має бути від 500 тисяч гривень до 10 мільйонів євро.

2) Сучасний фінансовий ринок, представлений банківськими та небанківськими фінансовими установами, стимулює фінансові потоки та значно зменшує витрати при формуванні попиту і пропозиції на фінансові послуги. Враховуючи нинішнє положення, банківські установи не завжди спроможні задовольняти весь спектр фінансових послуг, яких потребують суб'єкти фінансового ринку. У цій ситуації актуальності набуває діяльність небанківських фінансових установ, особливістю розвитку яких є необхідність у поліпшенні

кількісних та якісних показників на фінансовому ринку. Підвищення ефективності та перебудова системи функціонування небанківського посередництва стає найважливішим чинником, який здатний забезпечити розвиток вітчизняного фінансового ринку.

Небанківські фінансові установи мають за мету задовільнити попит суб'єктів фінансового ринку, виходячи з цього найбільше на економіку України впливають страхові компанії, факторингові компанії, компанії, які надають кошти у позику, у тому числі й на умовах фінансового кредиту, ломбарди та кредитні спілки, так як їх послуги є найбільш затребуваними серед юридичних та фізичних осіб.

Загалом, небанківські фінансові установи є важливим сегментом економіки України, який не лише бере участь у формуванні державного бюджету як компанії, які сплачують податки та формують нові робочі місця, а й як ті, що дають змогу фізичним та юридичним особам розпочати нову справу та підтримують їх у скрутних ситуаціях, навіть якщо банки їм відмовили. В даному підрозділі було розглянуто результати діяльності лише за останні 12 місяців, бо ринок фінансових послуг є дуже активним і вагомі зміни в законодавство, стосовно діяльності фінансових компаній, вносяться майже щомісячно. Окремо варто акцентувати на тому, що під час розгляду даного питання було приділено особливу увагу діяльності ломбардів, які мають «дурну славу». В ломбардах доволі часто знаходять крадені речі, а самі ломбарди під час оформлення угоди не задають питань щодо джерела походження речей, які здаються. Підсумовуючи опрацювання даного сегменту кваліфікаційної магістерської роботи, рекомендовано додати окрему вимогу до ломбардів у ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 року, який би зобов'язав ломбарди під час укладання угоди на суму більшу, ніж 5 тисяч гривень вимагати у людини як у суб'єкта первинного фінансового моніторингу довідку про доходи або підтвердження права власності на об'єкт застави.

3) Нормативно-правове регулювання обліку та аналізу діяльності небанківських фінансових установ здійснюється на всіх законодавчих рівнях:

- правові принципи регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності визначає ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»;
- принципи та методи ведення бухгалтерського обліку визначають НП(С)БО.

Найбільшу кількість вимог до небанківських фінансових установ наведено у Постанові правління Національного банку України від 24.12.2021 № 153 «Про затвердження Положення про ліцензування та реєстрацію надавачів фінансових послуг та умови провадження ними діяльності з надання фінансових послуг.

4) Побудова облікового процесу на підприємстві ґрунтується на максимально детальному описі всіх облікових процесів в обліковій політиці, чіткому слідуванні їй у процесі здійснення діяльності, а також у своєчасному оновленні облікової політики у відповідності до вимог МСФЗ та НП(С)БО.

5) Під час аналізу методики обліку діяльності небанківських фінансових установ було розглянуто облік заробітної плати, податку на прибуток, розрахунків з постачальниками, відступлення заборгованості та 2 варіанти реалізації іпотечного майна отриманого внаслідок укладення договору факторингу. Під час аналізу способу реалізації майна шляхом взяття його на баланс підприємства після прилюдних торгів було знайдено неузгодженість законодавства, яка зобов'язує взяти на баланс об'єкт нерухомості у випадку не здійснення його продажу під час проведення торгів, що загалом правильна думка, бо у об'єкта нерухомості має бути власник, який буде сплачувати податок на нерухоме майно або земельний податок. Але використовують це правило для того, щоб взяти на баланс об'єкт нерухомості, який належить їм на підставі договору іпотеки і потім реалізувати його як актив утримуваний для продажу. Рекомендація може бути тільки одна - змінити текст закону, щоб права власності на об'єкт нерухомості за умови не здійснення реалізації з торгів, залишились незмінними.

6) Дослідивши особливості складання фінансової та специфічної звітності небанківських фінансових установ встановлено, що цей перелік є доволі великим та включає в себе: стандартні 5 форм звітності (Баланс, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів, Звіт про капітал та Примітки до фінансової звітності) з вимогою подання повного пакету звітів щоквартально та за підсумками року; звітування до податкової за FATCA, складання звітності в форматі iXBRL, та подання певного переліку звітів на вимоги державної служби фінансового моніторингу та Національного банку України.

7) Проаналізувавши стан обліку ТОВ «ФК «Суперіум», рекомендовано на покращення обліку:

- найняти архіваріуса, який був би відповідальний за облік та сортування кредитних справ, зараз цим займається головний бухгалтер або залучити аутсорсингову компанію;
- внести зміни до облікової політики в частині визначення граничної вартості для визнання придбаних активів у складі пп. 12 п. 3 р. I Закону України “Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві” від 16.01.2020 р. № 466-IX, далі – Закон № 466). Відповідні зміни були закріплені в пп. 14.1.138 ПКУ - вартість основних засобів збільшилась з 6000 грн до 20 000 грн, додатково це затверджено в пп. 14.1.138 ПКУ.

8) Під час проведення аналітичного дослідження діяльності небанківських фінансових установ на базі ТОВ «ФК «Суперіум» було виявлено, що більшість класичних показників, які використовуються для оцінки поточного стану підприємства не підходять для оцінки небанківських фінансових установ через специфіку їх діяльності. Найбільше хочеться зосередити увагу на показниках та коефіцієнтах, що стосуються оцінки сегменту дебіторської заборгованості. Через те, що для ТОВ «ФК «Суперіум» дебіторська заборгованість є основним активом, а класичні показники не можуть

продемонструвати поточний стан того як з нею працюють на підприємстві, було запропоновано 4 альтернативних показника:

- скільки заборгованості було отримано внаслідок укладення договорів факторингу (дана сума зможе показати амбіції та приблизні обсяги заборгованості, яку компанія зможе опрацьовувати);
- скільки заборгованості було погашено по певним договорам факторингу (нажаль ця інформація доступна лише внутрішнім користувачам, але якщо звернутись з пропозицією можливих інвестицій – компанія може пійти на зустріч та надати дану інформацію);
- який середній період окупності одного портфелю (умовний показник, так як він покаже лише середній розрахунок, один портфель окупився за місяць, другий за рік, показник буде дорівнювати 6 місяцям, але загалом оцінити ефективність стягнення він допоможе, бо якщо заборгованість купують, а вона не погашається – виникає питання за рахунок чого вони продовжують діяльність)
- які середні місячні витрати на обслуговування портфелю заборгованості (мається на увазі комісія колекторської компанії за стягнення, витрати на приватних виконавців, нотаріусів, архіваріуса та інше).

Ці показники можна буде застосувати і до діяльності з кредитування з корегуванням на те, що підприємство не отримує заборгованість, а видає власні кошти з поточного рахунку і в окупність буде включено не всю суму кредиту, а лише суму фактичної видачі. Але справедливо буде відмітити, що це все внутрішня інформація компанії, і з відкритих джерел її дізнатись неможливо, але лише так можна адекватно оцінити фактичну роботу компанії з заборгованістю.

9) Під організацією економічного аналізу розуміють систему заходів із забезпечення ефективності, організованості, плановірності, обдуманого упорядкування дослідження об'єкта, а також дотримання внутрішньої дисципліни. Мета оцінки фінансового стану небанківської фінансової установи полягає у виявленні її становища з погляду ліквідності, прибутковості та платоспроможності. Оцінка дозволяє визначити проблемні галузі діяльності

організації та своєчасно здійснити комплекс заходів щодо їх усунення та покращення фінансового стану.

10) Під час пошуку шляхів удосконалення аналізу діяльності фінансових установ було зроблено наступний висновок – даний сегмент нашої економіки не популярний. Суб'єкти господарювання, які у нього заходять з інвестиціями, добре освідомлені про поточний стан справ і про те, хто є лідером на ринку тих чи інших послуг, а ті, у кого є гроші для інвестування і вони не знайомі з даним ринком, навіть на нього не дивляться. Тому, найкращий спосіб удосконалення аналізу - це популяризація, суворий нагляд з повним звітуванням регулятору та висока ділова репутація не тільки у головного бухгалтера та директора, а й у самої компанії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III. Дата оновлення: 07.01.2023 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text> (дата звернення: 10.01.2023).
2. Про фінансові послуги та фінансові компанії : Закон України від 14.12.2021 р. № 1953-IX. Дата оновлення: 01.01.2023 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text> (дата звернення: 10.01.2023).
3. Про затвердження Положення про ліцензування та реєстрацію надавачів фінансових послуг та умови провадження ними діяльності з надання фінансових послуг : Постанова Національного банку України від 24.12.2021 р. № 153. Дата оновлення: 01.01.2023 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0153500-21#Text> (дата звернення: 10.01.2023).
4. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР. Дата оновлення: 07.01.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр#Text> (дата звернення: 19.01.2023).
5. Про затвердження Положення про ліцензування та реєстрацію надавачів фінансових послуг та умови провадження ними діяльності з надання фінансових послуг : Постанова Національного банку України від 24.12.2021 р. № 153 . Дата оновлення: 01.01.2023 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0153500-21#Text> (дата звернення: 19.01.2023).
6. Національний банк України.
URL: https://bank.gov.ua/files/stat/Financial_companies_2022-10-01.xlsx (дата звернення: 19.01.2023).

7. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. Дата оновлення: 10.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 13.12.2022)

8. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Інстр. М-ва фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. Дата оновлення: 29.07.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 19.12.2023).

9. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. Дата оновлення: 29.12.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 19.12.2022).

10. Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту споживачів при врегулюванні простроченої заборгованості : Закон України від 19.03.2021 р. № 1349-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1349-20#Text> (дата звернення: 19.01.2023).

11. Про іпотеку : Закон України від 05.06.2003 р. № 898-IV. Дата оновлення: 10.10.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15#Text> (дата звернення: 19.12.2022).

12. Про споживче кредитування : Закон України від 15.11.2016 р. № 1734-VIII. Дата оновлення: 19.08.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19#Text> (дата звернення: 19.12.2023).

13. Gaydarzhyys'ka O., Zaderaka N., Titarenko L. Differences in accounting between ifrs and gaap. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*. 2018. No. 20. P. 29. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2018.20.29> (дата звернення: 19.01.2023).

14. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності» : Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013#Text (дата звернення: 05.01.2023).

15. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» : Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2012 р.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_020#Text (дата звернення: 05.01.2023).

16. Меморандум № 102/15 про взаєморозуміння щодо розробки і запровадження системи фінансової звітності : Меморандум Міністерства фінансів України від 18.12.2017 р. № 102/15.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0102201-17#Text> (дата звернення: 19.01.2023).

17. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV. Дата оновлення: 03.01.2023 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text> (дата звернення: 19.01.2023).

18. Михалюк Ю.О., Турко Т.В., Сарахман О.М. Оприлюднення звітності небанківськими фінансовими установами регулятора під час дії воєнного стану. Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку : Міжнарод. наук.-практ. конф., м. Чернігів, 25 листоп. 2022 р. Чернігів, 2022. С. 41–43.

19. Піхоцька О., Іванів Я. Дослідження діяльності небанківських фінансових установ як учасників ринку фінансових послуг України. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. № 13(13). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-13\(13\)-184-201](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-13(13)-184-201) (дата звернення: 01.12.2022).

20. Податковий кодекс України : Кодекс від 02.12.2010 р. № 2755-IV. Дата оновлення: 10.10.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 01.12.2022)

21. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92. Дата оновлення: 29.07.2022р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення: 05.12.2022).

22. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. Дата оновлення: 10.08.2021р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 05.12.2022).

23. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 18.10.1999 № 242. Дата оновлення: 03.11.2020р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text> (дата звернення: 05.12.2022).

24. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 № 246. Дата оновлення: 03.12.2020р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення: 05.12.2022).

25. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 08.10.1999 № 237. Дата оновлення: 03.11.2020р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> (дата звернення: 06.12.2022).

26. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 № 290. Дата оновлення: 03.11.2020р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text> (дата звернення: 06.12.2022).

27. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 № 318. Дата оновлення: 03.11.2020р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 06.12.2022).

28. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 28.07.2000 № 181. Дата оновлення: 10.08.2021р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00#Text> (дата звернення: 07.12.2022).

29. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток» : затв. наказом Міністерства фінансів України від

28.12.2000 № 353. Дата оновлення: 03.11.2021р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01#Text> (дата звернення: 07.12.2022).

30. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства : затв. наказом Міністерства фінансів України від 14.01.2020р. № 635. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#Text> (дата звернення: 07.12.2022)

31. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 2 грудня 2010 року № 2775. Дата оновлення: 19.11.2022р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text> (дата звернення: 21.12.2022).

32. Буга Г. С. Наукове забезпечення безпеки у сфері діяльності небанківських фінансових установ. *Kyiv law journal*. 2022. № 1. С. 60–66. URL: <https://doi.org/10.32782/klj/2022.1.9> (дата звернення: 19.01.2023).

33. Буга Г. С. Особливості нагляду за діяльністю небанківських фінансових установ. *Право і суспільство*. 2022. № 1. С. 164–171.

34. Гапонюк О. Концептуальні передумови становлення та розвитку фінансового сектору України. *Правовий часопис Донбасу*. 2022. № 2. С. 58–63.

35. Колісник В. О., Педченко Н. С. Зарубіжний досвід оподаткування прибутку підприємств та його адаптація до вітчизняних умов. Збірник наукових статей магістрів : Зб. наук. ст. магістрів, м. Полтава, 5 верес. 2022 р. Полтава, 2022. С. 258–263.

36. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 17 «Оренда» : Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_018#Text (дата звернення: 19.01.2023).

37. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 «Дохід» : Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_025#Text (дата звернення: 19.01.2023).

38. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 34 «Проміжна фінансова звітність» : Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від

01.01.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_049#Text (дата звернення: 19.01.2023).

39. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка»: Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2012 р. Дата оновлення: 17.10.2013 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_015#Text (дата звернення: 19.01.2023).

40. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 40 «Інвестиційна нерухомість»: Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_026#Text (дата звернення: 19.01.2023).

41. Міжнародний стандарт фінансової звітності 13 «Оцінка справедливої вартості»: Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2013 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_068#Text (дата звернення: 19.01.2023).

42. Міжнародний стандарт фінансової звітності 5 «Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність»: Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_023#Text (дата звернення: 19.01.2023).

43. Міжнародний стандарт фінансової звітності 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації»: Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_007#Text (дата звернення: 19.01.2023).

44. Румик І. І., Пилипенко О. О. Фінансове забезпечення підприємств: можливості використання когнітивного моделювання. *Scientific notes of the University "KROK"*. 2022. С. 44–52. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-66-44-52> (дата звернення: 19.01.2023).

45. Світлична А., Яснолоб І., Бондар О. Особливості розвитку банків як партнерів фінансово технологічних компаній. *Причорноморські економічні студії*. 2022. № 77. С. 156–161.

46. Тимоць М. Сучасний стан діяльності кредитних спілок в Україні. *SWorldJournal*. 2018. № 11-04. С. 3–7. URL: <https://doi.org/10.30888/2663-5712.2022-11-04-009> (дата звернення: 19.01.2023).

47. Черкасова С. В. Тенденції інституційного розвитку вітчизняного небанківського фінансового сектора. Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технологій та їх правового забезпечення: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 1–2 черв. 2022 р. Львів, 2022. С. 174-175.

48. Черкасова С., Медвідь Л., Міценко Н. Аналіз кредитної діяльності небанківських фінансових установ. *Економіка та суспільство*. 2022. № 36. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-6> (дата звернення: 19.01.2023).

49. Шовкопляс Г. М. Специфіка контролю на ринку фінансових послуг залежно від виду небанківських фінансових установ: досвід європейського союзу. *Наукові праці Національного університету “Одеська юридична академія”*. 2020. Т. 26. С. 156–162. URL: <https://doi.org/10.32837/npnuola.v26i0.672> (дата звернення: 19.01.2023).

50. Шовкопляс Г. Сучасні тенденції розвитку недержавного регулювання на ринках небанківських фінансових послуг України. *Господарське право та процес*. 2021. С. 50–56.